

2021-yil

2020 - 2021 – O'QUV YILIDA O'RTA TA'LIM MAKTABLARINING
**11 - SINF O'QUVCHILARI UCHUN O'ZBEK TILI FANIDAN
MUSTAQIL SHUG'ULLANISH UCHUN**

IMTIHON JAVOBLARI

O'ZBEK TILI

11 - SINF

Murojaat uchun: [uzimtihon_admin](#)

Telegram kanal: [@uzimtihon](#)

O'zbek tili

11-sinf

1. “O‘zbekiston-suveren davlat” matnini o‘qing va mazmunini so‘zlab bering.

Javob: Davlat suvereniteti har qanday davlatning muhim belgisi bo‘lib, eng avvalo, davlat hokimiyatining mustaqilligi va oliyligida ifodalanadi.Davlat suvereniteti davlat ichida va tashqi munosabatlar sohasida davlat hokimiyatining mustaqilligini bildiradi. Mustaqillik va oliylik davlat hokimiyatining suveren xususiyatlari sifatida davlat ichki va tashqi faoliyatining siyosiy – huquqiy mohiyatini ifodalaydi va tegishli shakllarda namoyon bo‘ladi. Demak, suverenitetning mohiyati davlat ichida hokimiyatni amalga oshirishda hamda tashqi davlatlar bilan bo‘ladigan munosabatlarga kirishishda davlatning o‘z organlari orqali davlatga tegishli bo‘lgan hokimiyatni mustaqil holda amalga oshirishdan iboratdir.O‘zbekiston Konstitutsiyasining 1-bobi davlat suvereniteti to‘g‘risidagi masalalarga bag‘ishlangan bo‘lib, uning xarakterli jihatlari mustahkamlangan. Konstitutsiya muqaddimasining dastlabki qoidasi “Inson huquqlariga va davlat suvereniteti g‘oyalariga sodiqligini tantanali ravishda e’lon qilib”, - degan so‘zlar bilan boshlanishi ham suverenitetning davlat uchun katta ahamiyat kasb etishini bildiradi.Suverenitetning shakllari davlatning o‘z nomiga egaligida, xalq irodasini belgilab unga xizmat qilishida, o‘z milliy va ma’muriy tuzilishiga, davlat organlariga egaligida, o‘z hududiga, davlat tiliga, davlat ramzlariga, poytaxtiga ega bo‘lishida namoyon bo‘ladi. Qolaversa,suverenitet milliy valyutaga ham ega bo‘lishni bildiradi.Suverenitetni hurmat qilish – hozirgi xalqaro huquq va xalqaro munosabatlarning asosiy prinsiplaridan biri bo‘lib, BMT va boshqa xalqaro aktlarda rasman mustahkamlangan. Eng asosiysi, suverenitet O‘zbekiston Konstitutsiyasida belgilab qo‘yilgan.

2. Qanday iboralarni bilasiz?

Abjag’i chiqdi,adi-badi aytishdi,amammning buzog’i,anqoning urug’i,aravani quruq olib qochdi,avzoyi buzuldi,bahri dili ochildi,bir jon bir tan bo’ldi,bo’yniga oldi,haddidan oshdi

3. Jahon adabiyotiga mansub oxirgi o‘qigan kitobingiz haqida so‘zlab bering

Garri Potter asarlari 7 qismdan iborat bo‘lib ilk asar 1997 yilda yozilgan va "Garri Potter va Faylasuflar toshi" deb nomlangan. 7-asar 2007-yilda chop etilgan va "Garri Potter va Ajal tuhfalari" deb nomlangan. Keyin esa bu asarlarga filmlar ishlangan. Hozirda ko‘pchilik bu filmlarni sevib tomosha qilishadi. 2016-yilga kelib esa Joan Rouling Garri Potter seriyasidagi 8-asar Garri Potter va la'natlangan bolalar asarini yozadi. Bu asar pyesa shaklida yozilgan.

Asar syujeti

Asarlar 7 ta bo'lganligi uchun syujet qismi cho'zilib ketishi mumkin. Shuning uchun qisqartirib umumiy qilib yozaman. Asar Sehrgarlik olamidagi katta voqeа bilan boshlanadi ya'ni yovuz lord 1 yoshli Garri Potterga o'lirish qarg'ishini yuboradi. Lekin o'zi vafot etadi. Garrining ota onasi vafot etadi va uni sehrgar bo'lмаган "magllar" holasi va amakisi boqib oladi. Keyin esa oradan yillar o'tgach Garri 11 yoshga kirish arafasida sehrgarlik maktabidan xatlar kela boshlaydi. Lekin Garrining xolasi va amakisi bu xatlarni Garriga o'qitishmaydi. Garri 11 yoshga to'lган kuni sehrgarlik maktabi Hogvartsning qorovuli Garriga Hogvartsga eltuvchi poyezd uchun chipta tashlab ketadi. Garri yo'lda Ron Uizli bilan tanishadi. Maktabning ilk haftalarida esa Germiona Greynjer bilan va ular do'stga aylanishadi. Maktabning ilk yilida. Garri va do'stlari sehrgarlar toshini saqlab qolishadi. Ikkinchи yili esa Hogvartsda sirli hona ochiladi va bunga Garrini aloqador deb hisoblashadi. Garri esa do'stlari bilan sirli honani topib u yerdan Jinni (ronning singlisi) ni qutqarib Tom Redl kundaligini yo'q qilib Basiliskni o'ldiradi. Uchinchi yili Hogvartsni dementorlar qurshab olib qoriqlashadi. Aytishlaricha sehrgarlar qamoqhonasi "azkaban"dan yovuz qotil Sirius Bleyk qochib ketgan va Garrini o'ldirmoqchi. Aslida esa u Garrining cho'qintirgan otasi va Garrini emas do'stlariga hiyonat qilgan Piter Petigryuni o'ldirmoqchi. To'rtinchi yili jonajon Hogvartsimizda uch sehrgar musobaqasi o'tkaziladi va unda faqat 17 yosh va undan kattalar ishtirok eta oladi va bir maktabdan bir o'quvchi qatnashadi. Kim qatnashishini esa otashli jom aniqlaydi. Har bir maktabning eng yaxshi oquvchilari va kutilmaganda Garti Pottering ismi chiqariladi va Garri o'yinda qatnashadi. 3 ta musobaqa natijalari va ohirgi o'yindagi natija bilan Garri Potter va Sedrik Diggori g'olib chiqishadi. Lekin kutilmaganda kubok ularni yovuz lord Voldemortning malaklari oldiga olib ketadi. U yerda Voldemort qayta tiriladi. Sedrik vafot etadi Garri esa qochib qutuladi. Sehrgarlik vaziri Voldemort qayta tirilganini rad etadi. Beshinchи yili sehrgarlik vazirligi Hogvarts ishlariga aralasha boshlaydi. Vazirlikda ishlovchi Dolores Ambrij din maktabga ustoz bo'lib keladi keyin esa direktor lavozimiga ko'tariladi. Yil so'ngida esa Garri va do'stlari Londonga uchib ketadi chunki Garri sehrgarlik vazirligida Sirius Bleykni Voldemort tutib qiyayotganini o'z miyasida ko'radi. Lekin Voldemort Garrini aldagan bo'lib chiqadi va Garrini qo'lga tushiradi lekin shu payt sehrgarlik olamidagi tengsiz sehrgar deb hisoblanuvchi Hogvarts direktori Albus Damblor kelib Garrini qutqarib olib ketadi Sirius Bleyk esa jangda halok bo'ladi. Vazirlik nihoyat Voldemort tirik ekanliginitan oladi. Oltinchi yili Garri maktabdan bir shag'zodaning kitobini topib oladi va undan ko'plab sehrlarni o'rgana boshlaydi. Garri Damblor bilan birgalikda Garrining miyasidagi "Voldemort bilan aloqa" ga qarshi kurashishadi. Yil so'ngida esa Severus Sneyp tomonidan Damblor o'ldiriladi. Yettinchi yilda Garri va do'stlari maktabga qaytishmaydi va Voldemortning jontumorlarini

izlashib Voldemortga qarshi kurashishadi. Jontumorlarni yig'ish davomida Garri va do'stlarining boshidan g'aroyib voqealar o'tadi. Bu asarning filmlari bor va men shunchaki filmlarini ko'rib qo'ya qolaman degan kitobxon hayotidagi eng katta hatolardan biriga yo'l qo'ygan bo'ladi. Bu dunyodan siqilib ketgan, o'z- o'ziga sig'may ketayotgan insonlar uchun tavsiya etiladi. Bu asardan nima olishimiz mumkin? Biz bu asarda Haqiqiy muhabbat, ishonch, do'stlik, mehr kabi tuyg'ular qanday bo'lishini bilib olamiz. Real hayotdan anchagina uzoqlashishingiz aniq. Lekin bu yerda maqsad sehrni targ'ib qilish emas. Asarda ham ko'p bora "sehrdan ham ustunroq narsalar bor" deb aytib o'tiladi. Tahlil so'ngida albatta bu asarlarni o'qib chiqishingizni so'rab qolaman.

2-bilet

1. Alisher Navoiy hayoti va ijodi haqidagi matnni o'qing, mazmunini so'zlab bering.

Alisher Navoiy (asl ismi Nizomiddin Mir Alisher) 1441-yil 9-fevralda Hirotda temuriylar xonadonining yaqinlaridan biri bo'lgan G'iyosiddin Bahodir oilasida dunyoga kelgan. Alisher Navoiy temuriyzoda, bo'lajak podshoh Husayn Boyqaro bilan birga tarbiyalangan. 4 yoshida maktabga borib, tez savod chiqargan, turkiy va forsiy tildagi she'rlarni o'qib, yod ola boshlagan. U 10–12 yoshlaridayoq ilk she'rlari bilan ko'pchilikning diqqatini o'ziga jalb etadi. Alisher Navoiy ikki tilda: turkiy (o'zbek tili) va forsiy tillarda g'azallar yozgan. Lekin turkiy tilda buyuk asar yaratish hayotdagi asosiy maqsadi bo'lgan. Ijodining chuqr mazmuni va badiiy qudrati bilan uni jahondagi buyuk shoirlar qatoriga qo'shish mumkin. «Xamsa» Alisher Navoiyning shoh asari bo'lib, besh dostondan iborat. Shoir forsiy tildagi g'azallariga «Foni» taxallusini qo'ygan va ularni jamlab «Devoni Foni» tuzgan. Alisher Navoiy Husayn Boyqaro saroyida davlat ishlarini ham olibborgan. Muhrdor, so'ngra bosh vazir bo'lganida mamlakatni obodonlashtirish, xalq hayotini farovon etish, oddiy mehnatkashlardan olinadigan soliqlarni kamaytirishga alohida ahamiyat berdi, ariqlar qazdirdi, masjid va madrasalar, shifoxonalar, kutubxonalar qurdirdi. Xalqning turmushini yaxshilash, beklar va amaldorlarning o'zboshimchaligiga chek qo'yishga harakat qildi. Alisher Navoiy xalq orasida katta obro' qozondi. U davlat ishlari bilan juda band bo'lgan vaqtlarida ham hech qachon ijod qilishdan to'xtamagan. Alisher Navoiy o'zining o'lmas asarlari orqali o'zbek tilining go'zalligini, boyligini va qudratini olamga namoyish etdi. O'zbek xalqining buyuk mutafakkiri, o'zbek adabiyotini jahonga tanitgan va avlodlarga boy adabiy meros qoldirgan shoir 1501-yil 3-yanvarda Hirotda vafot etgan.

2. Tarjimayi holingizni yozing

Men Abdullayeva Farida 1985-yil 14- aprelda 'orazm viloyati Bog'ot tumanida ziyyoli oilada tug'ilganman.Millatim-o'zbek.Otam-tadbirkor,onam Bog'ot tumanidagi Shodlik'i nomli bolalar bog'chasida tarbiyachi bo'lib ishlaydi.1991 yil sentabr oyida Beshariq nomli maktabga 1 sinfga qabul qilinganman.1999 yil esa shu maktab qoshidagi Sirojiddinov nomli litsey o'quvchisiga aylandim.2002 yil litseyni mufavvaqiyatl tugatib, UrDU tabiatshunoslik fakulteti biologiya yo'nalishiga qabul qilindim . Hozirda ZEF/UNESCO Xorazm loyihasi bilan hamkorlikda Xorazm vohasining turli xil usullar bilan sug'oriladigan maydonlardagi tuproqlar faunasi tur tarkibini va biomassasini o'rganish mavzusida ilmiy ishlar olib bormoqdamon.Ilmiy ishim maqsadi Xorazm vohasi tuproq faunasi monitoringini yaratish, tuproq hayvonlarini o'rganish,, har-xil tuproq faunalari va biomassalarini taqqoslashdir.Kelgusidagi maqsadim ilmiy ishimni davom ettirgan holda ingliz tili va o'z mutaxassisligimni mukammal o'rganib, chet elda o'qish va Xorazm vohasi ekologik ahvolini yaxshilashga hissa qo'shishdir. Men shu yili ya'ni 2005 yili Toshkentda Prezident stipendiyasi uchun o'tkazilgan imtihonlarda ishtirok etdim va Mirzo Ulug'bek'i nomli stipendiyasi bilan taqdirlandim .

3. “Mard maydonda sinalar” maqolining mazmunini tushuntirib bering.

Mard maydonda sinalar degani, har biri kishini qanchalik mardligi va dovyurakligi maydonda, ya'ni urushda bilinar degan manoda kelayapti, chunki urush maydoniga chiqish uchun juda dovyurak bo'lishi kerak va ko'pchilikni maydonga chiqishga qurbi yetmaydi.Otam-tadbirkor,onam Bog'ot tumanidagi Shodlik'i nomli bolalar bog'chasida tarbiyachi bo'lib ishlaydi.1991 yil sentabr oyida Beshariq nomli maktabga 1 sinfga qabul qilinganman.1999 yil esa shu maktab qoshidagi Sirojiddinov nomli litsey o'quvchisiga aylandim.2002 yil litseyni mufavvaqiyatl tugatib, UrDU tabiatshunoslik fakulteti biologiya yo'nalishiga qabul qilindim . Hozirda ZEF/UNESCO Xorazm loyihasi bilan hamkorlikda Xorazm vohasining turli xil usullar bilan sug'oriladigan maydonlardagi tuproqlar faunasi tur tarkibini va biomassasini o'rganish mavzusida ilmiy ishlar olib bormoqdamon.Ilmiy ishim maqsadi Xorazm vohasi tuproq faunasi monitoringini yaratish, tuproq hayvonlarini o'rganish,, har-xil tuproq faunalari va biomassalarini taqqoslashdir.Kelgusidagi maqsadim ilmiy ishimni davom ettirgan holda ingliz tili va o'z mutaxassisligimni mukammal o'rganib, chet elda o'qish va Xorazm vohasi ekologik ahvolini yaxshilashga hissa qo'shishdir. Men shu yili ya'ni 2005 yili Toshkentda Prezident stipendiyasi uchun o'tkazilgan imtihonlarda ishtirok etdim va Mirzo Ulug'bek'i nomli stipendiyasi bilan taqdirlandim .

3. MARDLIK VA MATONAT MEZONLARI

Agar bir imoratni qismlarga ajratib qaraydigan bo‘lsak, uning poydevori betondan, sinchi yog‘ochdan, devori pishiq g‘ishtdan, tomi taomilga ko‘ra yopilgan bo‘lsa – binoning mustahkam ekaniga imon keltiramiz. Chunki mezonlar xuddi mana shunday xulosa berishimizga asos bo‘ladi. Mabodo mana shu qiyosimizni insonning mardlik va matonat singari fazilatlariga nisbatan qo‘llasak-chi! Bunda bu xislatlarning metin kabi mustahkamligini qaysi o‘lchovlarga asoslanib xulosa qilishimiz mumkin?

Albatta bu masala jiddiy tahlilni talab qiladi. Zotan, qadimda ham allomalar bu mavzu ustida bosh qotirganlar. Insonga xos bu tuyg‘ularning mohiyatini anglashga harakat qilganlar. Bu borada ko‘plab asarlar yaratilgan, qarashlar bayon etilgan. Masalan, kishining hayotiga xavf tug‘ilsa va u o‘zini himoya qilish maqsadida mardonavor kurashsa – uni tom ma’noda mard va matonatli odam deb bo‘lmaydi. Chunki bu jarayonda or-nomus, burch, vatanparvarlik singari xislatlar deyarli ishtirok etmaydi. Bunday vaziyatda har qanday kishi ham bo‘y bermaslik harakatida bo‘ladi. Axir bo‘sh kelsa, hayoti barbod bo‘lishi turgan gap. Biroq bu yo‘qotish bir muddatli achinish hissiga arziydi xolos. Yoki: “Mol-mulkda mosuvo bo‘lish, hattoki jondan judo bo‘lish achinarli yoki ayanchli emas! – deydi qadimgi Rim faylasuflaridan biri Epiklet. – Agar inson o‘zining haqiqiy mulki, chinakam bisoti – o‘z insoniy qadr-qimmatini yo‘qotsa, bu achinarli va ayanchlidir!”

Basharti kishining mardligi va matonati – hayoti el-yurt muhofazasi uchun garovga tikilgan taqdirdagina namoyon bo‘ladi. Bu yo‘lda chekkan zahmatlari, tortgan azob-uqubatlari jasorat sanaladi. Zero, inson uchun bu dunyoda eng muqaddas tushunchalar mavjud. Shulardan biri – Vatan! Uning qamrovi shu qadar kengki, unga jamiyki qadriyatlar jo bo‘ladi. Vatanparvarlik esa uning xizmatida bo‘lish, koriga yarash, zarurat tug‘ilsa, hattoki jonni fido qila bilish demakdir. Negaki, kishining vatani, – o‘zi tug‘ilib o‘sgan, kindik qoni tomgan, mehnati va uning mahsulini tatigan, o‘zi mansub xalqning o‘tmishi poyidor, ota-bobolarining xoki barqaror – tarixan tarkib topgan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-madaniy hudud hisoblanadi. Ruscha patriotizm degan so‘z ham baayni shu ma’noni anglatadi, sababi uning o‘zagi (lotincha – patria) ona yer, vatan degan so‘zlardan tashkil topgan.

Mard maydonda sinalar degani, har biri kishini qanchalik mardligi va dovyurakligi maydonda, yaniy urushda bilinar degan manoda kelayapti, chunki urush maydoniga chiqish uchun juda dovyurak bo‘lishi kerak va ko‘pchilikni maydonga chiqishga qurbi yetmaydi

3-bilet

1. “Shohjahon asri” matnini o‘qing, mazmunini so‘zlab bering.

Shohjahon asri

Shohjahon zamonasi yuqori ko‘tarinkilik davri bo‘lib, Hindiston tarixida bunday boyliklarni ko‘rmagan edi. Ushbu boyliklar Shohjahonning ota-bobolari va ajdodlari tomonidan me’ros bo‘lib, uning ulkanligi urushlarda qozonilgan

g‘alabalar bilan emas, balki yaratilgan buyuk me’moriy obidalari bilan belgilanadi. Ular bugungi kungacha butun insoniyatni hayratga solib kelmoqda. Bu o‘lmas asarlar Dehlidagi «La’l qal’a», uning ro‘parasidagi «Masjidi jome», Agradagi «Tojmahal» maqbaralaridir. «La’l qal’a» Jamna daryosi bo‘yida qurilgan bo‘lib, uning ko‘rinishi Agradagiga o‘xshaydi.

2. Qanday ish qog‘ozlarini bilasiz? Sababsiz o‘qishga kelmasa qanday rasmiy xat yoziladi.

Javob: Ariza,ma’lumotnomma,tushuntirish xati,hisobot
Sababsiz o‘qishga kelmasa **tushuntirish xati** yoziladi

*Toshkent shahar
Olmazor tumanidagi
45-maktab direktori
J.Salimovaga
11-B sinfo ‘quvchisi
S. G‘aniyevadan*

Tushuntirish xati

Men 2018-yil 4-aprelda onam betob bo‘lib qolganliklari tufayli darslarga kela olmadim.

Ilova: Onamning kasalligi haqidagi shifokor ma’lumotnomasi.

2018-yil 5-aprel

(imzo) S. G‘aniyeva

3. Kelajakdagi kasbingiz haqida gapirib bering.

Men shifokorlik kasbini tanladim, chunki. Shifokor - bu ruhning kasbidir

Esimda, men doimo shifokor bo‘lishni orzu qilardim. Va bugun men bitta bo‘lishga qat‘iy qaror qildim. Menimcha, shifokor eng zarur va olijanob kasb, shifokorlar bu er yuzidagi farishtalardir. Men odamlarga kasalliklari, kasalliklari bilan kurashishda va ularning hayotini saqlab qolishda yordam berishga katta fidoyilik bilan tayyorman. Men odamlarga nisbatan sezgirlik va insonparvarlik ko‘rsatishga tayyorman, tanlagan yo‘lim bo‘yicha takomillashtirish uchun qo‘limdan kelgan barcha ishni qilaman.Mening ilhomim - odamlar uchun har kuni ishlaydigan dunyodagi shifokorlar. Va bu menga har kuni o‘rganish va rivojlanish uchun turtki beradi, hech qachon bir joyda o‘tirmang, balki faqat oldinga intiling.

1. “Xalqimizning yetuk farzandi” matnini o‘qing va mazmunini so‘zlab bering.

Xalqimizning yetuk farzandi

O‘zbek xalqidan juda ko‘p allomalar, jamoat arboblari, yozuvchi va shoirlar yetishib chiqqan. Ana shu komil insonlar orasida XX asrda yashab ijod etgan yetuk bir shaxs alohida ajralib turadi. O‘zining yorqin fazilatlari, iste’dodi, dunyoqarashi va odil rahbarligi bilan xalqning qalbidan joy olgan inson Sharof Rashidov edi. Jizzax tuprog‘ida tug‘ilib voyaga yetgan Sharof Rashidov nafaqat taniqli yozuvchi, balki 34 yil davomida respublikaga hormay-tolmay rahbarlik qilgan taniqli davlat arbobi ham edi. U boshchilik qilgan davrda respublikamizda olamshumul bunyodkorlik ishlari amalga oshirildi.

2. Ariza qanday yoziladi?

Ariza – muayyan tashkilotga yoki biror shaxs nomiga iltimos, taklif yoki shikoyat mazmunida yoziladigan rasmiy hujjatdir. Eng keng tarqal-gan va ko‘p ishlatiladigan ish qog‘ozi bo‘lib, barcha idoralarga yozilishi mumkin.

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
rektori _____ ga
Toshkent shahar Yunusobod tumani
19-daha, 21-uy, 5-xonadonda yashovchi
fuqaro _____ dan

ARIZA

Menga O‘zbekiston davlat jahon tillari universitetiga kirish uchun tanlov imtihonlarida qatnashishga ruxsat berishingizni so‘rayman.

Arizaga quyidagi hujjatlarimni ilova qilaman:

1. 11-sinfni bitirganligim to‘g‘risida guvohnoma.
2. Pasport nusxasi.
3. Sog‘ligim haqida ma’lumotnomma.

sana

(imzo)

3. Quyidagi maqolning mazmunini tushuntiring. Yigit kishiga qirq hunar oz Hunar - tunganmas boylik. Hunarli xor bo‘lmas. Kattalardan eshitgan bu kabi hikmatli so‘zlar ta’sirida ko‘philigidizda qaysidir bir hunarga ishtiyoq uyg‘ongan. Harholda, otalarimiz xalq orasidagi yana bir - yigit kishiga qirq hunar oz, degan hikmatga amal qilishib, zamonaviy kasbni egallaguniga qadar o‘g‘illarini mohir bir ustaga shogirdlikka berishi odatga aylangan. Bir so‘z bilan aytganda, hunar o‘rganish – qon-qonimizga singib ketgan qadriyat. Yigit kishiga hozirgi kunda qancha hunar amal bilsa shuncha oz. “Yigit kishiga qirq hunar oz” maqol zamirida juda ko‘p hikmat bor. Hozirgi kunda yigit kishining zimmasida katta

masuliyat bor shuning uchun har tomonlama ilg'orlik talab etiladigan vaqtida ortda qolib ketmaslik uchun harakat qilishi lozim. Maqol bor "Hunar, hunardan rizqing unar". Hunarli kishi hechqachon xor bo'lmaydi. Kasb yo'qolsa yo'qoladi lekin hunar insonni doim ta'minlab keluvchi ta'minotdir. Bu maqolda faqat hunar deb faqat kulolchilik, ustachilik, duradgorlik nazarda tutilgani yo'q balki yigit kishi har tomonlama ilg'or bo'lishini maslahat berishadi.

Hunar - tunganmas boylik. Hunarli xor bo'lmas. Kattalardan eshitgan bu kabi hikmatli so'zlar ta'sirida ko'pchiligidan qaysidir bir hunarga ishtiyoq uyg'ongan. Harholda, otalarimiz xalq orasidagi yana bir - yigit kishiga qirq hunar oz, degan hikmatga amal qilishib, zamonaviy kasbni egallaguniga qadar o'g'llarini mohir bir ustaga shogirdlikka berishi odatga aylangan. Bir so'z bilan aytganda, hunar o'rganish – qon-qonimizga singib ketgan qadriyat

5-bilet

1. Sharof Rashidov haqidagi matnni o'qing, mazmunini so'zlab bering.

O'zbek xalqining sevimli farzandi, atoq-li davlat arbobi, taniqli adib Sharof Rashidov 1917-yil 6-noyabrda Jizzax shahrida tug'ilgan. Jizzax pedagogika texnikumini bitirib, maktabda o'qituvchilik qila boshlaydi. Samarqand viloyati gazetasida kotib, muharrir bo'lib ishlaydi. U Samarqand Davlat universitetining o'zbek filologiyasi fakultetiga o'qishga kiradi. 1941-yilda o'qishni tugatgan Sharof Rashidov Ikkinci jahon urushiga safarbar qilinadi, biroq 1942-yilda og'ir yarador bo'-lib qaytadi. Samarqand viloyat gazetasida muharrir, Samarqand viloyati qo'mitasining kotibi vazifalarida ishlaydi. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi raisi, Sobiq O'zSSR Oliy Soveti Prezidiumi raisi va to umrining oxirigacha O'zbekiston Markaziy Qo'mitasining birinchi kotibi lavozimlarida fidokorona faoliyat ko'rsatdi. Sharof Rashidovning xotirasini abadiylashtirish maqsadida 2017-yilda tavallud kunining 100 yilligi butun mamlakatimiz bo'ylab keng nishonlandi. U tug'ilgan tuman, maktabga uning nomi berildi, unga atab katta haykal o'rnatildi va go'zal bog' bunyod etildi. Xalqimiz o'zining asl farzandini hech qachon unutmaydi.

2. Berilgan maqol va hikmatlarning davomini yozing.

Hunarli kam bo'lmas, _____.

Yoshlikda olingan bilim, _____.

Oz-oz o'rganib dono bo'lur, _____.

Hunarni asrabon netgumdir oxir, _____.

Yoshlikda olingan bilim, toshga o'yilgan naqsh kabidir.

Oz-oz o'rganib dono bo'lur, qatra-qatra yig'ilib daryo bo'lur.

Hunarni asrabon netgumdir oxir, olib tuproqqa ham ketgumdir ohir.

3. Kitob o'qishning fazilati haqida gapirib bering.

1. Kimki kitobga ko‘p boqsa, kitob uning zehnini ochadi, zavqini oshiradi so‘zga chechan qiladi.
2. Kitob insondan hech narsa tilamaydi, ammo uni kamolga yetkazadi.
3. Kitob odob-axloqning koni, bilimning esa bulog‘idir.
4. Kishi uchun kitobdan azizroq va yoqimliroq suhbatdosh yo‘qdir.

O‘qishning asosiy afzalligi shundaki, bu xayolni rivojlantirishga yordam beradi. . Hammamiz kitob o‘qishning foydali ekanligini eshitganmiz. ... tarqalayotgan yorqin nur miyaga uyg‘onish kerakligi haqida signal yuboradi. Kitob ... Keraksiz gaplarni kamroq gapirib, keraklilarini yaxshiroq yetkazadigan vositadir.

Hozirgi kunda yoshlar kitob o‘qishdan ko‘ra telefon vositasidan foydalanishni yaxshi ko‘rishiadi. Lekin internet kitobchalik aqlni charxlamaydi. Yoshlarning ko‘proq kitob o‘qishi uchun qulayliklar va internetdan afzalligini ko‘rsatib berish kerak. Fan va texnika behad rivojlangan xozirgi davrda insoniyat ma’naviyatining juda qashshoqlashib ketayotgani haqida bugun nafaqat ezoteriklar, balki fan olimlari, mediklar ham gapirmoqdalar. Chindan ham kompyuterlarda, smartfonlarda, uyali telefonlarda, internetda, (xatto televizor ko‘rsatuvarlarda ham) keng o‘rin olib borayotgan reklamali va boshqa turli tasviriy lavhalar va rasmi (ayniqsa jangovar) o‘yinlar odamlarda mantiqiy fikrlash qobiliyatini sezilarli ravishda susaytirib borayotgani sir emas.

Bunday bo‘lishi tabiiy. Zero, inson mantiqiy tafakkuri fikrni tushunish jarayonida shakllanadi, tasvirni ko‘rish jarayonida emas. Ya’ni, fikrlash uchun tasvirlangan narsani ko‘rishdan ancha boshqacha shart-sharoit kerak. Ikkinci tomondan, ekranlarda aks etgan tasvirlar tamoshabin uchuye faqat shablon (qotirib qo‘yilgan surat) bo‘la oladi xolos, tamoshabin tasavvurining mustaqil, ijodiy rivojiga yo‘l bermaydi... Bunday fikri tormozlanib qolgan odamlardan faqat aqli noqis, to‘mtoq, serzarda odamlar kelib chiqadi va turli oilaviy fojia va jinoyatlar ham shuning natijasi bo‘ladi...

Ezoterika ham hamisha mutolaa, fikrlash, ilm olishning ahamiyati haqida azaldan ko‘p gapirib kelgan. Zero, NOZIL BO‘LADIGAN YUKSAK MISTIK ILMLARНИ TUSHUNIB qabul qilish uchun ham insonda avvalo mantiqiy fikrlash qobiliyati shakllangan va yaxshi rivojlangan bo‘lishi kerak. Xususan, Ibn Arabiy, Rumiy, Navoiy, Ibn Sino kabi zotlar yoshliklaridan ko‘p kitob o‘qiganlari ma’lum.

Bugungi kunda medisina fani bu masalani sog‘liqqa ham dahli borligi haqidagi maslani ko‘tardi. Mediklar ALSGEYMER kasalligining tobora "yosharayotgani" (Ya’ni bu kasallik faqat qariyalarda emas, yoshlarda ham kuzatilayotgani) haqidagi fikrlarni bayotn etishmoqda hamda bu kasallikka qarshi choralaridan biri sifatida kitob o‘qish, miyani ishlata digan faoliyat turlari bilan shug‘ullanish kerakligi haqidagi fikrlarni oldinga surmoqda. Ya’ni ularning tushuntirishlaricha, kitobni diqqat bilan, o‘ylab, fikrlab o‘qish bilan muttasil shug‘ullanish natijasida

qariganida ham inson aqli o‘z tiniqligini saqlar ekan. Albatta, kitob o‘qib, fikr yuritishdan ko‘ra, qo‘liga pultni olib, televizor ko‘rish yoki nouibukni ochib olib, virtual reallikka kirib ketishdan osoni yo‘q. Lekin, olimlar buning zararlarini ham, kitob o‘qishning esa foydalarini ham yoritib bermoqdalar.

6-bilet

1.Usta Shirin Murodov

O‘zbek me’morchiligining shuhrati butun jahonga tanilgan. Bunda o‘z kasbi tufayli tanilgan iste’dod sohibi usta Shirin Murodovning ham hissasi katta. Kasbga bo‘lgan mehr-muhabbat, tinimsiz mehnat uni elga tanitdi. Uning otasi usta Murod va bobosi usta Nosir Buxoroning mohir ganch- korlaridan bo‘lishgan. Usta Shirin 14 yoshida yetim qolib, amakisi, mashhur ganchkor usta Hayot qo‘lida ta’lim oldi. Mustaqil usta sifatida Karmana (hozirgi Navoiy)dagи saroyni bezashda ishtirok etib tanildi. Qadim Buxoroning ko‘rkam yodgorligi Sitorayi Mohi Xosanining Oq zali bezagi usta Shirinning me’morchilik mahorati kamolga yetganini namoyish etdi.Usta Shirin ma’muriy binolarni ganchkorlik naqshlari bilan bezadi. Ko‘pgina arxitektura yodgorliklarini ta’mirlashda faol qatnashdi. O‘zbekiston va Turkmaniston qishloq xo‘jaligi ko‘rgazmasi xonalari usta Shirin tomonidan bezatildi. Toshkent kuranti, Navoiy nomini olgan adabiyot muzeyi, Muqimiyl teatri va boshqa ko‘pgina binolardagi ganch o‘ymakorligining nafis naqshlari usta Shirinning sermashaqqat ijodiy mehnati natijasidir. U Alisher Navoiy nomidagi teatrning Buxoro zali bezagi uchun Davlat mukofoti bilan taqdirlandi. Samarqand ta’mirlovchilar maktabida, Toshkent qurilish san’ati bilim yurtida, P.Benkov nomli respublika badiiy bilim yurtida ko‘p yillar o‘zbek xalq me’morchiligi sirlaridan o‘quvchilarga saboq berdi.

(«Muloqot» jurnalidan)

2. Berilgan jadvalga tushuntirish xati va xat (maktub) yozishga oid xususiyatlarni qiyoslab yozing.

Tushuntirish xati	Xat (maktub)

Xat kundalik turmushda o‘zaro munosabatlarni ifodalash maqsadi-da yoziladigan monologik matndir. Xatlarning salomnoma, tijorat xatlari va diplomatik yozishmalar turlari mavjud. Salomnoma xatlari do‘stlik va hamkorlik munosabatini ifodalaydi hamda erkin uslubda yoziladi.

Tijorat xatlari esa savdo-sotiq, tadbirkorlik faoliyatida qo‘llanadi. Diplomatik yozishmalar davlat rahbarlari, elchilar, konsullarning o‘z mamlakatlari nomidan olib boradigan yozishmalaridan iborat. Tijorat xatlari va diplomatik yozishmalar rasmiy uslubda yoziladi. Ularda davlat manfaatlari yuzasidan o‘tkaziladigan tadbirlar, rasmiy uchrashuvlar va iqtisodiy masalalar bo‘yicha o‘zaro kelishuvlar aks etadi.

Tushuntirish xati ish yoki o‘qish jarayonida shaxs tomonidan sodir etilgan ayrim intizombuzarlik holati va uning sababi ko‘rsatilgan rasmiy ish qog‘ozi hisoblanadi. Tushuntirish xati rahbar talabi bilan aniq va ixcham tarzda yoziladi, dalillar bilan izohlanadi, qo‘srimcha asoslov hujjatlari bilan taqdim qilinadi.

3.Mobil telefonining foydali va zararli tomonlarini tushuntirib bering

Mobil telefon nima? Mobil telefon - bu uyali radio tizimiga kirish imkoniyatiga ega bo‘lgan ko‘chma telefon. Bu telefonga qo‘ng’iroqlarni qabul qilish, matnli xabarlarni yuborish va Internetga (va yana ko‘p narsalar) simsiz ravishda tarmoqqa ulanish imkonini beradi.

Mobil telefonlarning afzalligi va kamchiliklarini sanab o’tsam

Mobil telefonlarning eng yaxshi afzalliklari

1. Ular qulay.

Tashqarida bo‘lganingizda kerakli odamga qo‘ng’iroq qilish imkoniyatini beradi.

2. Ular baxtsiz voqeя bo‘lishi haqida ogohlantirish uchun qo‘l keladi

3. Aloqada bo‘lish.

Cho‘ntagingizda mobil telefoningiz bo‘lganda yolg‘izlikni his qilishning hojati yo‘q: do’stlar bilan matn, FaceTime, ovozli qo‘ng’iroqlar yoki ijtimoiy tarmoqlar orqali bog‘lanish mumkin.

Zararli taraflari

1.O‘yin-kulgi va o‘yinlar

Hozirgi kunda mobil telefonlarga har xil qiziqarli o‘yinlar yuklanmoqda. Biz hammamiz Nokia Snake-ni eslaymiz, ammo Candy Crush Saga va shunga o‘xshash o‘yinlar bilan uzoq vaqtini sarf qilishga odatlanishvolishgan.

- 1.Telofoningiz yoningizda turganda, ishslash juda qiyin.u odamni ishdan chalg'itadi
- 2.Uyali telofoningizga qaram bo'lib qolib, hayotda muloqot qilishni unutasiz.
- 3 Telefon bilan xavfsizlik muammolari ham mavjud
Agar kimdir sizning telofoningizni korsa, ular sizning shaxsingizni o'g'irlashi, fotosuratlariningizni o'g'irlashi va kontaktlar ro'yxatini o'chirib tashlashi mumkin.
4. Sog'liq bilan muammolar ham keltirib chiqarad. Kompyuterda ko'p o'tirish ko'z ko'rish bilan bog'liq muammolar keltirib chiqaradi.

7-bilet

1.Sahna yulduzları

Teatr (yun. *theatron* – tomoshagoh) – san'at turi; uning o'ziga xos ifoda vositasi aktyorning omma oldidagi o'yini jarayonida yuzaga keladigan sahnaviy voqeadir. Teatr san'atida ham boshqa san'atlarda bo'lganidek, xalq hayoti, tarixi, dunyoqarashi aks etib, jamiyat taraqqiyoti, ma'naviyati, madaniyati bilan bog'liq holda o'zgarib, takomillashib boradi. Teatr asosida og'zaki yoki yozma dramaturgiya yotadi.

O'zbek teatri o'z tarixi va an'analariga ega. Sahnada aktyorlarning bir necha avlodи xalq mehrini qozonib kelgan. Mannon Uyg'ur, Yetim Bobojonov, Olim Xo'jayev, Shukur Burxonov, Nabi Rahimov, Razzoq Hamroev, Soyib Xo'jayev, Lutfixonim Sarimsoqova, Zaynab Sadriyeva va boshqa ko'plab yulduzlar o'chmas iz qoldirishgan.

Bir paytlar qoralangan asarlar istiqlol tufayli teatrlarimizda sahnalashtirildi, avval taqiqlangan mavzularda yangi asarlar yaratildi.

Bir nechta teatrda Fitratning «Abulfayzxon» tragediyasi qayta qo'yildi. Avval Qashqadaryo teatrida, keyin esa O'zbek Milliy akamedik drama teatrda Amir Temur haqida asar tomoshabinlarga havola etildi.

Teatrlarimizda Cho'lponning «Kecha va kunduz» hamda «Yorqinoy» dramasi qo'yildi, Zahiriddin Muhammad Bobur, Jaloliddin Manguberdi, Sobir Termiziy, Mirzo Ulug'bek, Boborahim Mashrab, Ahmad Yassaviy, Nodirabegim haqida spektakllar yaratildi.

2. Ish qog'ozlaridan — tavsifnama matnini yozing

Bilib oling!

Tavsifnama biror shaxsni tavsiflashga qaratilgan hujjatdir. Ushbu hujjat ishga, o'qishga kirish vaqtida III shaxs tilidan aniq ma'lumotlar asosida xolis yoziladi. Unda tavsifnama berilayotgan shaxsning yoshi, darajasi, o'qiyotgan yoki ishlayotgan joyida qanday faoliyat yuritayotgani, ish va o'qishda erishgan yutuqlari, mas'uliyatiligi, insoniy sifatlari, atrofdagilarga munosabati, oilaviy holati haqida ma'lumot beriladi. Tavsifnama boshqa muassasa yoki korxonaga berilsa, albatta, rasmiy ravishda tasdiqlab yuboriladigan hujjat hisoblanadi.

Tavsifnama

Vohidova Dilnoza 2008-yilda 1-sinfga qabul qilingan. Maktabda o'qish davomida u barcha fanlardan a'llo baholarga o'qimoqda, o'zini har tomonlama bilimli, harakatchan, intiluvchan o'quvchi sifatida ko'rsatdi. Vohidova Dilnoza har yili o'tkazib kelinayotgan umumta'lim fanlari bo'yicha Respublika olimpiadasining g'olib hisoblanadi. Bugungi kungacha maktabda o'tkazib kelinayotgan ko'rik-tanlovlarda faol ishtirok etadi. Shu bilan birga Vohidova Dilnoza ijodkor o'quvchi hisoblanadi. Uning «Izlanish va ijod», «Gulshan» nomli to'plamlari chop etilgan.

Vohidova Dilnoza jamoa ishlarida ham faol ishtirok etadi. Sinfdoshlari bilan xushmuomala, ochiq ko'ngilli, odobli va intizomli o'quvchi. O'tgan davr

mobaynida sababsiz dars qoldirmagan, ustozlariga hamisha hurmat-e'tiborli. Bilimlarini oshirib borib, o'z ustida tinmay izlanadi, qo'shimcha tayyorlov kurslariga, iqtidorli o'quvchilar guruhlari bilan o'tkaziladigan qo'shimcha mashg'ulotlarga muntazam qatnashadi.

Tavsifnama so'rالган joyga taqdim etish uchun berildi.

Sinf rahbari

T. T. Ikromova

Sana

muhr

3. O'zbekistonda bo'layotgan yangiliklar haqida ma'lumot bering

Bugungi kunda mamlakatimizdagi islohotlar, eng avvalo, dunyoda, shu jumladan, jahon iqtisodiyoti kon'yunkturasida yuz berayotgan turli o'zgarishlarga mos holda amalga oshirilmoqda. Tanlab olgan yo'limiz global inqirozdan keyin jahon iqtisodiyoti rivojlanish sur'atlari pasaygan bir sharoitda o'zining barqarorligi va hayotiyligini ko'rsatayotir. Ekspertlarning tasdiqlashicha, O'zbekistonda kuzatilayotgan makroiqtisodiy barqarorlik tashqi salbiy ta'sirlarga samarali qarshi turish imkonini berayapti.

Ayni vaqtda mamlakatimizda 2017 — 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilab berilgan vazifalar izchil ro'yobga chiqarilmoqda. Ushbu dasturiy hujjat mamlakatimizning mutlaqo yangi taraqqiyot bosqichiga o'tishi uchun yo'l ochib berdi. Ekspertlar fikricha, Harakatlar strategiyasining qabul qilinishi O'zbekiston uchun katta qadam bo'lib, mamlakat bu borada izchil va ishonchli harakat qilib, zarur mustahkam asosni yaratgan edi. Prezidentimiz tomonidan iqtisodiyotni rivojlantirish hamda liberallashtirish maqsadida 20 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi, amaldagi qator qonunlarga o'zgartish va qo'shimchalar kiritildi, tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha zarur shart-sharoitlar yaratildi. Xususan, davlatimiz rahbari tashabbusi bilan Kichik tadbirkorlikni rivojlantirish kafolat jamg'armasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik sub'ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakili instituti tuzildi. Xalqaro ekspertlarning

qayd etishicha, O'zbekistonda iqtisodiy siyosatni amalga oshirish bo'yicha yondashuv o'zgarayapti. Bu, avvalambor, aholining iqtisodiy faolligini oshirish va qulay ishbilarmonlik muhitini yaratishga qaratilgandir. Bunda asosiy e'tibor yuqori texnologik va innovatsion ishlab chiqarishni tashkil qilish hamda kengaytirishga xorijlik sheriklar va investitsiyalarini jalb etishga qaratilmoqda. Chet el investitsiyalarini faol jalb qilish, eksportga mo'ljallangan mahsulotlar ishlab chiqaradigan korxonalarini tashkil qilish uchun qulay sharoitlar yaratish maqsadida mamlakatimiz hududlarida erkin iqtisodiy zonalar faoliyati yo'Iga qo'yilayapti. Qisqa davr ichida Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro, Jizzax, Namangan, Samarqand, Sirdaryo, Surxondaryo, Toshkent, Farg'ona va Xorazm viloyatlarida 11 erkin iqtisodiy zona tashkil etildi. Bu ham hududlarning ishlab chiqarish va resurs salohiyatidan foydalanish jug'rofiyasi kengayib borayotganini ko'rsatadi. Bugungi kunda O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish izchil iqtisodiy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. 2016 yil yakunlariga ko'ra, kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 56,9, sanoatda 38,9, chakana savdo aylanmasida 87,1, pullik xizmatlarda 50,8 foizni tashkil qildi.

Iqtisodiyotning ushbu sektorida mehnatga layoqatli aholining 77,9 foizi band. Ma'lumki, har qanday jamiyatning rivojlanganini inson kapitali, ya'ni intellektual salohiyat, salomatlik, ta'lim, mehnat unumдорligi, yuqori hayot sifati belgilab beradi. Bugungi zamонави yunyoda aynan ushbu omil kreativ iqtisodiyotning asosiy lokomotivi sanaladi. BMT tadqiqotiga ko'ra, O'zbekiston 2016 yil yakunlari bo'yicha inson rivojlanishi yuqori darajada bo'lgan davlatlar qatoridan joy oldi.

Ekspertlar yana shunga e'tibor berishmoqdaki, O'zbekistonda kreativ sinfning shakllanishi faollashdi va u kelgisida mamlakat iqtisodiyotida tayanch nuqtaga aylanadi. Jumladan, ilmiy ishlanma hamda tadqiqotlar, tajriba-sinovlar o'tkazish, innovatsion mahsulotlar namunalarini o'zlashtirishga ixtisoslashgan innovatsion texnoparklar tashkil etish mo'ljallanmoqda. Ular kimyo texnologiyalari, farmasevtika va tibbiy biotexnologiyalar, qurilish materiallari, oziq-ovqat sanoati, energiya tejamkorligi, muqobil va qayta tiklanuvchi energiya manbalari ishlab chiqarish, mashinasozlik, elekrotexnika singari sohalarga tegishli.

8-bilet

1. Alisher Navoiyning ruboiylarini yoddan ayting, mazmunini izohlab bering.

Onalarning ayog'i ostidadur
Ravzayi jannat-u jinon bog'i.
Ravza bog'i visolin istar esang,
Bo'l onaning ayog'i tufrog'i.

Bu roboiyning m'nosи onalarni e'zozlash kerak ekanligin. Onalar oyog' ostida jannat. agar jannat bog'ini istasang, uning so'zlarini dardlarini eshit degan ma'no bor.

Boshni fido qilg‘il ato boshig‘a,
Jismni qil sadqa ano qoshig‘a.
Tun-kuningga aylagali nurposh,
Birisin oy angla, birisin quyosh.

Ota-onamayotimizdag'i eng ulug' va qadrli insonlarimizdir.Ularga bo'lgan buyuk izzat va ikromni Navoiyning hikmatlarida ham ko'rishimiz mumkin."Boshni fido qilg‘il ato boshig‘a, bu yerda boshingni otang uchun fido qil so'zları majoziy ma'noda kelmoqda albatta.Otalarimizga butun dunyoyimizni bersak ham ularning haqqini ado qilolmaymiz,xuddi shunday onalarimiz uchun ham.Ularning hizmatlari yo'lida boshimiz-u jismimizni ayamasligimiz va ularga mehr e'tiborli bo'lishimiz kerakligi uqtirilmoqda.

2. Ish qog‘ozlaridan —tavsifnomma matnini yozing.

Bilib oling!

Tavsifnomma biror shaxsni tavsiflashga qaratilgan hujjatdir. Ushbu hujjat ishga, o‘qishga kirish vaqtida III shaxs tilidan aniq ma’lumotlar asosida xolis yoziladi. Unda tavsifnomma berilayotgan shaxsning yoshi, darajasi, o‘qiyotgan yoki ishlayotgan joyida qanday faoliyat yuritayotgani, ish va o‘qishda erishgan yutuqlari, mas’uliyatliligi, insoniy sifatlari, atrofdagilarga munosabati, oilaviy holati haqida ma’lumot beriladi. Tavsifnomma boshqa muassasa yoki korxonaga berilsa, albatta, rasmiy ravishda tasdiqlab yuboriladigan hujjat hisoblanadi.

Tavsifnomma

Vohidova Dilnoza 2008-yilda 1-sinfga qabul qilingan. Maktabda o‘qish davomida u barcha fanlardan a’lo baholarga o‘qimoqda, o‘zini har tomonlama bilimli, harakatchan, intiluvchan o‘quvchi sifatida ko‘rsatdi. Vohidova Dilnoza har yili o‘tkazib kelinayotgan umumta’lim fanlari bo‘yicha Respublika olimpiadasining g‘olibi hisoblanadi. Bugungi kungacha maktabda o‘tkazib kelinayotgan ko‘rik-tanlovlarda faol ishtirok etadi. Shu bilan birga Vohidova Dilnoza ijodkor o‘quvchi hisoblanadi. Uning «Izlanish va ijod», «Gulshan» nomli to‘plamlari chop etilgan.

Vohidova Dilnoza jamoa ishlarida ham faol ishtirok etadi. Sinfdoshlari bilan xushmuomala, ochiq ko‘ngilli, odobli va intizomli o‘quvchi. O‘tgan davr

mobaynida sababsiz dars qoldirmagan, ustozlariga hamisha hurmat-e’tiborli. Bilimlarini oshirib borib, o‘z ustida tinmay izlanadi, qo‘srimcha tayyorlov kurslariga, iqtidorli o‘quvchilar guruhlari bilan o‘tkaziladigan qo‘srimcha mashg‘ulotlarga muntazam qatnashadi.

Tavsifnomma so‘ralgan joyga taqdim etish uchun berildi.

Sinf rahbari

T. T. Ikromova

Sana

muhr

3. Sog‘lom turmush tarzi deganda nimani tushunasiz? Fikringizni bildiring

Sog‘lom turmush tarzi farovon hayot asosidir. Sog‘lom turmush tarziga rioya qilish

ko'plab muammolarning oldini oladi. Buning asosida baxtli va uzoq umrli hayot yotadi. Zero, xalqimiz "Sog'lom inson uzoq va baxtli hayot kechiradi", deb bejizga aytishmagan. Chunki inson sog'lom bo'lishi uchun har doim sport bilan shug'ullanadi, kun tartibiga qat'iy rioya qiladi, ovqat ratsioniga ham katta e'tibor beradi va albatta ijobiy kayfiyatda yuradi. Sog'lom turmush tarzi — insonning kun tartibiga rioya etishi, faol harakat asosida organizmini chiniqtirishi, sport bilan shug'ullanishi, to'la va sifatlari ovqatlanishi, gigiyenik qoidalarga amal kilishi, zararli odatlardan o'zini tuta bilishidir. Serharakatlilik organizmni tabiiy ravishda rag'batlantirib turadi. Shuning uchun serg'ayrat, tinib-tinchimaydigan odamlar doimo tetik, bardam, keksayganlarida ham baquvvat va shijoatli bo'ladi.

9-bilet

1. “Boburning shaxsiy fazilatlari” matnini o'qing va mazmunini so'zlab bering

Boburning shaxsiy fazilatlari

Bobur ismi «sher» ma'nosini anglatib, uning o'zi ham ismi jismiga monand kishi bo'lgan, kelishgan qaddi-qomati va benihoya kuchliligidan tashqari dovyuraklikda, epchillikda, chaqqonlikda oldiga tushadigani topilmagan, uncha-muncha qiyinchiliklarni pisand etmagan. U ko'pincha ikki qo'liga og'ir yukni ko'tarib, Agra qal'asi devorlari ustida yugurib mashq qilgan. U yana ajoyib suzuvchi va g'avvos ham bo'lgan, Ganga daryosidan tashqari jamiki yo'lida uchragan hind daryolarini suzib o'tgan. Uning shirali til, ohangdor vazn bilan bitilgan tarjimayı holi – «Boburnoma»ni o'qir ekansiz, muallif badiiy didining naqadar go'zalligi, aql-u zakovati teranligi, bilimi naqadar cheksizligining guvohi bo'lasiz. Bobur tabiatni va bazmlarni jonidan yaxshi ko'rgan. Ayniqsa, tog'larni, daryolarni, bog'larni, yaylovlarni ko'rganda, o'z Vataniga bo'lgan muhabbat va sog'inch ilhomni jo'sh urgan.

2. Quyidagi hikmatning mazmunini tushuntiring.

Yaxshilik qo'lingdan kelmasa,

Yomonlik ham qilma.

Yaxshilik va yomonlik — axloq shunoslik fanining juft tushunchasi. Odamlarning xatti-harakatlariga, ijtimoiy hodisalarga berilgan ijobiy yoki salbiy bahoni ifodalaydi. Yaxshilik — eng muhim fazilat bo'lib, inson faoliyatining asl va azaliy mohiyatini anglatadi. U insonga kuchli ruhiy lazzat bag'ishlashi barobarida, uni shaxsga aylantiradigan haqiqiy baxtga olib boradi. Shuning uchun ham "ezgu (yaxshi) fikr", "ezgu (yaxshi) so'z", "ezgu (yaxshi) amal" tushunchalari Avestodan tortib, barcha muqaddas kitoblarda yetakchi o'rinn egallagan. Yaxshilik insonning axloqiy va amaliy faoliyatida yuzaga chiqib, unda kamtarlik, ochiqko'ngillilik,

mardlik, halollik, insoflik, adolat, rostgo'nlik kabi fazilatlar mujassam bo'ladi. Yomonlik — yaxshilikning ziddi, shaxs va jamiyat taraqqiyotiga to'sqinlik qiluvchi illat. Yolg'onchilik, pastkashlik, munofikdik, behayolik, rahmsizlik, nomardlik, xiyonat kabi tushunchalarda namoyon bo'ladi. Diniy nuqtai nazardan yaxshilik ilohiy inoyat, yomonlik esa insondagi shaytoniy va hayvoniylarning ifodasi tarzida talqin qilinadi; yaxshilik ham, yomonlik ham insonning ixtiyor erkinligidan qay darajada foydalanishining oqibati sanaladi. Qur'onda yaxshilik qilish insonning tabiiy burchi ekani, Alloh insonga o'zining ne'matlari bilan ehson qilganidek, inson ham boshqalarga yaxshilik qilishi lozimligi ta'kidlanadi. Musulmonlar tasavvuriga ko'ra, odamlar bu dunyodagi yaxshi ishlari uchun narigi dunyoda mukofotini oladi, ya'ni huzurhalovatga muyassar bo'ladi, yomon ishlari uchun do'zax azobiga duchor etiladi. Qur'onda "Agar chiroqli amallar qilsangizlar — o'zlarining yaxshilik qilgan bo'lursizlar. Agar yomon, gunoh amallar qilsangizlar ham o'zlarining uchundir", deyiladi (17sura, 7oyat). Keyingi davrlarda Ya. va yo. inson o'z manfaatlarini himoya qilishda to'g'ri yoki noto'g'ri yo'l tutishi natijasida yuzaga keladi, degan fikr o'rta ga tashlandi. Mutafakkirlar yomonlikni inson hayotidan chiqarib tashlash uchun uni vujudga keltiruvchi ijtimoiy sharoitni yo'q qilish zarur deb ta'lim beradi. Ya. va yo. tushunchalari inson faoliyatini baholash xususiyatiga ega: uni insonning ulug'ligi yoki tubanligini o'lchaydigan muqaddas taroziga o'xshatish mumkin. Inson shaxsidagi yutuq va kamchiliklar, jamiyatning takomilga erishgan yoki erishmagani shu mezonlar bilan o'lchanadi. Qaysi jamiyatda yaxshilik ko'payib, yomonlik kamayib borsa, o'sha jamiyat axloqiy yuksaklikka, farovonlikka, taraqqiyotga tezroq erishadi; shaxsiy munosabatlarda xiyonat, g'azab, kibr, hasad, qasd, munofiqlik kabi illatlar asta-sekin yo'qolib, xushxulqlik, shirinsuxanlik, halollik, bag'rikenglik singari fazilatlar ko'proq o'rin egallab boradi, natijada jamiyatda yaxshilikning ustuvor bo'lishiga olib keladi.

3.O'zbekistonning tarixiy shaharlari haqida ma'lumot bering

Samarqand (Eramizdan avvalgi VIII asr)

Shaharga eramizdan avvalgi 742-yilda asos solingenan. Qadimda Sug'diyona va Maroqanda kabi nomlar bilan atalgan. "Samarqand" nomining kelib chiqishi haqida turli nazariyalar mavjud bo'lib, shulardan biri uning turkcha "Semiz kent" – "boy aholi" so'zidan olinganligini taxmin qiladi.

Shahrisabz (Eramizdan avvalgi VII asr) Shaharga bundan 2700 yil avval asos solingenan. U qadimda Kesh deb atalgan. Shaharning qadimiy aholisi – sug'dliklar hunarmandchilik, savdo va madaniyat sohasida mashhur bo'lgan.

Xiva (Eramizdan avvalgi VI asr)

Arxeologik ma'lumotlarga ko'ra, shaharga eramizdan avvalgi VI asrda asos solingenan. Qadimda u Xeyvak nomi bilan mashhur bo'lgan. Rivoyatlarga qaraganda, Xiva payg'ambarlardan biri tomonidan yaratilgan.

Buxoro (Eramizdan avvalgi VI asr)

Arxeologik topilmalar shaharning eramizdan avvalgi VI asrda paydo bo‘lganidan xabar beradi. Shaharning yuzaga kelishi bilan bog‘liq ko‘plab rivoyatlar mavjud bo‘lib, ulardan birida aytilishicha, shohning o‘g‘li Siyovush (Eron afsonalari qahramoni) Buxoroga kelib, Afrosiyob shohining qiziga uylanadi va u yerda Ark qal’asini quradi.

10-bilet

1. “Abror Hidoyatov” matnini o‘qing va savollarga javob bering.

Abror Hidoyatov 1934-yilning bahori. O‘zbek Milliy akademik drama teatrining 15 yillik yubileyiga atab Vilyam Shekspirning «Hamlet» asarini sahnalashtirishga qaror qilindi. Mannon Uyg‘ur bilan Bobo Xo‘jayev Shekspir asarlarini sahnaga qo‘ygan teatrlarning, rejissyor va aktyorlarning ijodiy tajribalari bilan tanishadilar. Shekspirshunos olimlar bilan muloqotda bo‘ladilar. Matn va uning tarjimasi ustida Cho‘lpon bilan rosa bir hafta shug‘ullanadilar. Keyin ularning iltimosiga binoan sahnalashtiruvchi rassom Shlepanov Toshkentga keladi. Kelgan kuniyoq «Hamletni kim o‘ynaydi? – deb so‘rab qoldi, – deb yozadi Bobo Xo‘jayev. – Biz Abror Hidoyatovni xonaga taklif qildik. Shunda ustida charm kurtka, boshida shapka, oyog‘ida etik, chapanicha yurish qilib Abror Hidoyatov kirib keldi. Og‘a: «Qahramonimiz shu» dedilar.

– Mana shu kishi Hamletni o‘ynaydimi? Men hech narsa tushunmayaman, – dedi Shlepanov hayron bo‘lib. Shunda rejissyor «Ikki kun Abror bilan bitta monolog ustida ishlasin, bu kishi eshitsin», – deydi. Darhaqiqat, ikki kundan keyin A. Hidoyatov sahnada «Yo o‘lish, yo qolish» monologini o‘qiydi. Bosh yalang, o‘z kiyimida, faqatgina plash kiygan, xolos. A. Hidoyatovning ayni sog‘lom, yetilgan payti edi, jingalak qora sochlari unga alohida fayz bag‘ishlardi. Bo‘sh sahnada, goh qo‘lini ko‘ksiga qo‘yib, goh plash tugmasini o‘ynab, jarangdor, quyuq ovozi bilan monologni chunonam berilib o‘qidiki, uning holatga kirish qobiliyati, Shekspir fikrlarini chuqur tushunib, qalbiga singdira olgani hammamizni qoyil qoldirdi. Xususan, kechagina bunga shubha bilan qaragan Shlepanov lol qolgan edi. Shundan keyin sahnalashtirish ustida ishimiz yurishib ketdi», – deb eslaydi Bobo Xo‘jayev.

2. Quyida berilgan tasviriy ifoda vositalarining nomini yozing: oltin boshoq, salomatlik posboni, dala malikasi, mo‘yqalam sohibi, charm qo‘lqop ustasi oltin boshoq-bug'doy

salomatlik posboni-shifokorlar
dala malikasi-makkajo'xori
mo‘yqalam sohibi-rassom
charm qo‘lqop ustasi-bokschilar

3. Vatanga sadoqat, vatanparvarlik nimalarda aks etadi? Gapirib bering

Cho‘lda o‘rmalab yurgan jonivorlar ham tug‘ilshidanoq o‘z makonlarini biladilar, havoda uchuvchi qushlar ham, dengiz va daryolardagi baliqlar ham o‘z oshyonlarini his qiladilar, hatto bolari va shunga o‘xshashlar ham o‘z uyalarini muhofaza qiladilar,— shuning kabi odamlar ham qayerda tug‘ilib parvarish topsalar,— o‘sha joyga cheksiz mehr qo‘ygan bo‘ladilar. Vatanparvarlik — yolgiz o‘z vataniga mehr qo‘yishdan iboratgina emas. Bu juda katta his... Bu — vatan bilan o‘zini bir butun deb bilish, uning yaxshi-yomon kunlarida asqatish demakdir. Kim xalq bilan uning qayg‘usini bab-baravar bo‘lishib olmasa, uning shodlpk bayramida o‘zini xo‘rlangan his etishi shubhasizdir. Kimki umumiy falokat daqiqalarida vatan xaloskorligidan boshqa biron-bir xayolga borsa, — ozod davlatda yashagaga haqlga emas. Inson hammadan avval o‘z mamlakatining farzandi, vatan manfaatlarini diliga jo qilgan grajdanimdir. Vatanparvar — o‘z vatani kamoloti yo‘lida, o‘z xalqiga muhabbat tufayli ezguliklari tugul, jonini ham ayamaydigan insondir, xalqqa va vatani ozodligi, farovonligi uchun o‘zini qurbon qiluvchi insondir.

11-bilet

1. “Davr farzandi” she’rini o‘qing, mazmunini so‘zlab bering

Davr farzandi
Ona yurt mehridan har so‘zim burchli,
Donish tabiatin ayladim talqin.
Angladim, xalq mehri «Bo‘rondan kuchli»,
Kuyladim, xalq mehri «Qudratli to‘lqin».
Zulm niqob kiysa, mehr-u oqibat,
Tugal talafotdan yolg‘iz himoya.
Garchi yo‘rig‘ida tutdi sultanat,
«Kashmir qo‘shig‘i»da dardim hikoya.
Elimga qoldirdim xalqim mulkini,
Nima demasinlar tang muxoliflar.
Zamon o‘qiyanlar «Tarix hukmi»ni,
Hayot kitobidan o‘chmas «G‘oliblar»!

2. Berilgan so‘zlarning zid ma’nolarini topib yozing

dangasa – g‘ayratli
do‘st – dushman
ochiq – yopiq
sekin – tez
keng - tor
baland – past

3. Alisher Navoiyning hikmatini o‘qing va mazmunini tushuntiring

Boshni fido qilg‘il ato boshig‘a,
Jismni qil sadqa ano qoshig‘a.

Ota-onha hayotimizdagi eng ulug‘ va qadrli insonlarimizdir.Ularga bo‘lgan buyuk izzat va ikromni Navoiyning hikmatlarida ham ko‘rishimiz mumkin."Boshni fido qilg‘il ato boshig‘a,bu yerda boshingni otang uchun fido qil so‘zлari majoziy ma’noda kelmoqda albatta.Otalarimizga butun dunyoyimizni bersak ham ularning haqqini ado qilolmaymiz,xuddi shunday onalarimiz uchun ham.Ularning hizmatlari yo‘lida boshimiz-u jismimizni ayamasligimiz va ularga mehr e’tiborli bo‘lishimiz kerakligi uqtirilmoqda.

12-bilet

1.“Ikki buyuk adib” matnini o‘qing, mazmunini so‘zlab bering.

Sharof Rashidov va qirg‘iz yozuvchisi Chingiz Aytmatov deyarli bir davrda ijod qilgan adiblardan edi. Chingiz Aytmatov Sharof Rashidovdan 11 yosh kichik bo‘lsa-da, ular doim hamfikr bo‘lishgan, bir-birlarini juda qadrlashgan. Ikki buyuk adib yozuvchilar va jurnalistlarning sobiq Ittifoq miqyosida o‘tkazilgan anjumanlarida tez-tez uchrashib, o‘zaro suhbat qurishar edi. Bu ijodiy hamfikrlilik amaliy faoliyatdagi hamkorlik bilan jipslashib ketgan edi. Chingiz Aytmatov yurtimizga «O‘zbekiston bizning Sharqdagi yuzimiz va ko‘zimiz» deya katta e’tibor bilan qaragan. Sharof Rashidovning ukasi Asil Rashidov esa buyuk adibning ko‘plab asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan.

2.Men shifokorlik kasbini tanlaganman, chunki shifokor - bu ruhning kasbidir

Esimda, men doimo shifokor bo‘lishni orzu qillardim. Va bugun men bitta bo‘lishga qat‘iy qaror qildim. Menimcha, shifokor eng zarur va oljanob kasb, shifokorlar bu er yuzidagi farishtalardir. Men odamlarga kasalliklari, kasalliklari bilan kurashishda va ularning hayotini saqlab qolishda yordam berishga katta fidoyilik bilan tayyorman. Men odamlarga nisbatan sezgirlik va insonparvarlik ko‘rsatishga tayyorman, tanlagen yo‘lim bo‘yicha takomillashtirish uchun qo‘limdan kelgan barcha ishni qilaman.Mening ilhomim - odamlar uchun har kuni ishlaydigan dunyodagi shifokorlar. Va bu menga har kuni o‘rganish va rivojlanish uchun turtki beradi, hech qachon bir joyda o‘tirmang, balki faqat oldinga intiling.

3.Mardlik, mard inson deganda nimani tushunasiz? Misollar keltirib so‘zlab bering

Mardlik, qahramonlik insonning oliy fazilatidir. El-yurtga qirg‘inbarot, vayronagarchilik va notinchlik olib kelgan yovga qarshi mardlarcha kurashish, bu yo‘lda hatto jonini ham ayamaslikni xalqimiz o‘z farzandlariga doimo uqtirib kelgan. Tarix guvoh, ana shunday janglarda ota-bobolarimiz ko‘p va xo‘p qahramonliklar ko‘rsatgan. Mard isnon oilasiga vataniga yov hujum qilganida vatanini yaqinlarini himoyay oluvchi insondir.

Ikkinci jahon urushi tugaganiga 75 yil to‘ldi. O‘zbek o‘g‘lonlari boshqa xalqlar bilan elkama-elka turib bu urushda yuksak matonat va mardlik namunasini ko‘rsata oldi. Boshqa xalqlar qatori o‘zbeklar uchun ham bu urush qirg‘inbarotli kechdi. Unda xalqimizning qanchadan-qancha mard yigitlari qahramonona halok bo‘ldi. Farzandlarini yo‘qotgan mushfiq onalarning chekkan aziyatlarini, etimlarning kemtik ko‘nglini hech bir narsa bilan to‘ldirib bo‘lmaydi. Aslida bu holatga bardosh berish ham mardlik aslida.

Mamlakatimiz tinchligi yo‘lida Surxondaryo viloyatining Sarosiyo va Uzun tumanlaridagi tog‘larda bo‘lgan jangovar operatsiyalarda xalqaro terrorchi kuchlar bilan mardona kurashib, hatto o‘z jonini fido qilgan marhum harbiy xizmatchilarining xizmatlari beqiyos, xotirasi boqiyidir. Eng ulug‘, eng aziz ayyom bo‘lgan Vatanimiz mustaqilligining yigirma to‘qqiz yilligi bayrami munosabati bilan “Sen – qudrat manbai, saodat maskani, jonajon O‘zbekistonim!” degan shiori ostida “Vatan fidoyi farzandlarini unutmaydi!” mavzusida Termiz hamda Boysun tumanida madaniy-ma‘rifiy tadbirlar tashkil qilindi. Unda Mudofaa vazirligi huzuridagi jamoatchilik kengashining mintaqaviy bo‘linmasi a’zolari, faxriylar va harbiy xizmatchilar ishtirok etdi. Tadbir davomida Sarosiyo va Uzun tog‘laridagi to‘qnashuvlarda o‘z burchini bajarayotib, mardlarcha xalok bo‘lgan marhum harbiy xizmatchilar serjant Muhiddin Eshtemirov hamda serjant Mashrab Jo‘raevlarning hotiralarini hech qachon unutmaymiz. Ular O‘zbekistonning Amir Temurdek mard o‘g‘lonlaridir.

13-bilet

1.Maqsud Shayxzodaning “Toshkentnoma” she’rini o‘qing, mazmunini so‘zlab bering.

Bag‘ishlov

Shaharlar boqiyidir, umr – o‘tkinchi,
Daryolar sobitdir, suvlar – ko‘chkinchi.

Har kim o‘z shahrida qo‘ygan esdalik:
Yo bino qurishda katta ustalik,
Yo shirin latifa yoki ixtiro,
Yo daraxt, yo farzand, ko‘prik, yo misra,
Yo qo‘shiq, yo dori, maktab, sog‘chilik,
Xulosa: dunyoda biron yaxshilik...
Bir vaqtlar men senga shahrimni maqtab
Qilarkan ta’rifin, sen biroz to‘xtab,
«Shunchalar bormikan?» deb guman qilding,
«Ko‘rganda aytamiz!» deb imo qilding.
Va aytding – darvoqe, ko‘rgandan keyin:
«Maqtoving oz ekan, soz ekan uying!»
Qomatga munosib bo‘lsin deb libos,
Shahrimga dildagi muhabbat, ixlos
Dostonga quyilsin degandim u choq,
Kechikib yozganim kechirgin, o‘rtoq!
Bu yerda turganlar, yoki ko‘rganlar,
Yoki ko‘rayin deb istab turganlar,
Yoki Toshkentimning shaklin so‘rganlar,
Naqshini dilida olib yurganlar...
Sizga bu taronam – kuyim armug‘on,
Nasr – og‘ir qadam, nazm – chopog‘on.

2. Quyidagi dialogni davom ettirib yozing. -Qanday kishini dono odam desak bo‘ladi?

- Qanday kishini dono odam desak bo‘ladi?

-G‘azabi kelganda ham jahlini yengolgan insonga! Chunki jaxl kelganda aql ketadi. Alamini birovdan olib yoki o‘ziga teng bo‘lmanan odam bilan jaxl ustida urshish yoki tortishish ahmoqning ishi.

3. O‘zbek milliy taomlaridan biri haqida so‘zlab bering

Palov o‘zbek oshxonasining eng tansiq taomi, xalqimizning mexmondo‘stligi va bag‘rikengligi ifodasi, dasturxonimiz ko‘rki. YuNESKO qo‘mitasi 11 – sessiyasida “Palov madaniyati va an‘analari” insoniyatning nomoddiy madaniy merosi sifatida Reprezentativ ro‘yxatga kiritildi. Bu xalqimiz boy madaniyatining xalqaro miqyosdagi yana bir e’tirofidir.

Dunyoda qancha millat bo‘lsa, ularning o‘z milliy oshxonasi bor va bu o‘sha xalqning milliy urf odatlari o‘zagi hisoblanadi. O‘zbek borgan hamma mamlakatda, albatta palov pishiriladi. Yurtimizga kelayotgan chet ellik sayyohlar

asosan palov haqida o‘z yurtlarida maroq bilan gapirib berishadi. Dunyoning turli millat vakillari palovni sevib tanovul qilishadi.

Rivoyat qilinishicha, Ibn Sino bir holsiz bo‘lib qolgan bemor yigitchaning otasiga etti xil masalliqdan bo‘lgan taom o‘g‘lining dardiga davo bo‘lishini aytadi. Bu taom aynan palov bo‘lib masalliqlari yog‘, go‘sht, piyoz, sabzi, guruch, suv va tuz. Lekin keyinchalik ba’zan mavsumga va ta’bga ko‘ra qo‘srimcha mahsulotlar behi, o‘rik, sholg‘om, sarimsoqpiyoz, tuxum, no‘xot, qovoq, mayiz va boshqa masalliqlar solib tayyorlanadigan bo‘ldi..

Palov o‘zbek madaniyatining bir bo‘lagi. Nafaqat oshxonada madaniyati, balki muomala madaniyati hamdir. Palov barcha xalqni, millatni birlashtiradi. Chunki an'anaga ko‘ra osh bir laganga suziladi va asosan qo‘lda iste’mol qilinadi. Kulollar hatto palov uchun maxsus laganlar tayyorlashadi. Uning siri shundaki, lagan qo‘lni kuydirmaydi, ovqatni tez sovutmaydi. Qadimda kulollar bodyalarga ovqatlanish odobidan ta’lim beradigan yozuvlar yozishgan. Shunday yozuvli bodyalar Ichan qala muzey qo‘riqxonasi fondida saqlanmoqda, ko‘rgazmalarga qo‘yilmoqda.

14-bilet

1. Shekspirning aktyorlik faoliyati qancha davom etgan? 15 yil

2. Shekspirning qanday asarlari bor?

Ijodkorning shoh asarlari «Romeo va Julyetta», «Yuliy Sezar», «Hamlet», «Otello», «Qirol Lir» tragediyalaridir.

3. Shekspir yana qanday kasbda ijod qilgan?

aktyor,dramaturg,qirol truppasi

2. Quyidagi so‘zlar yordamida maqol tuzib yozing: ko‘rib, yaxshini, ko‘rib, yomonni, shukur qil, fikr qil. Sotgan, er, Vatanni, bo‘lmas Yaxshini ko‘rib fikr qil,yomonni ko‘rib shukur qil.

Vatanni sotgan er bo‘lmas.

3.Sayohat deganda nimalar ko‘z oldingizga keladi? O‘zbekistonga tashrif buyurgan sayyoohlarni qiziqtiradigan tarixiy obidalar haqida ma’lumot bering

Sayohat deganda oilam bilan biror tarixiy-madaniy joylarga boorish hayolimga keladi. Chunki biz har yili tog‘ga yoki Samarqand, Shaxrisabz va Buxoroga sayohatga boramiz. Hozir men sizga Samarqand haqida gapirib bermoqchiman. Qadimiy va hamisha navqiron Samarqand ta’rifiga til ojiz. Azim shahar haqida yaxlit tasavvurga ega bo‘lish uchun bu erga, albatta, tashrif buyurish lozim.

Bejizga bu ko‘hna kent borib ko‘rish shart bo‘lgan dunyodagi 50 ta shahardan biri sifatida e’tirof etilgani yo‘q. Samarqandning Registon maydonida ikki yilda bir

marta o'tkaziladigan "Sharq taronalari" musiqiy festivaliga tashrif buyurgan xorijlik mehmonlar nafaqat Samarqand shahri, balki viloyatning Pastdarg'om, Payariq, Jomboy, Urgut, Toyloq, Samarqand kabi tumanlariga ham kelib, hududlarning o'ziga xos jihatlari bilan tanishish baxtiga musharraf bo'lmoqdalar. Hududda 1105 ta arxeologik, 670 ta me'moriy, 37 ta diqqatga sazovor joy, 18 ta monumental, 21 memorial toifaga kiruvchi jami 1851 moddiy-madaniy meros ob'ekti mavjudligi bu boradagi imkoniyatlar nechog'lik yuqoriligi ko'rsatadi. Ziyoratchi sayyoohlarga Amir Temur maqbarasi, Registon ansambli (Sherdor, Tillakori, Mirzo Ulug'bek madrasalari), Bibixonim va Xazrati Xizr masjidlari, Shohi Zinda yodgorligi, Xo'ja Doniyor ziyoratgohi, Mirzo Ulug'bek rasadxonasi, Samarqand tumanidagi Nodir devonbegi kompleksi, Xo'ja Ahror Valiy masjidi, Urgut tumanidagi G'avsul A'zam, Xo'ja Omon, Chor Chinor ziyoratgohlari, Payariq tumanidagi Imom Al Buxoriy majmuasi, Nurobod tumanidagi Xazrati Dovud ziyoratgohlari yo'naliishlari bo'yicha xizmat ko'rsatiladi. Barcha ziyoratgohlarda o'rnatilgan videokuzatuv moslamalari orqali jamoat tartibi nazoratga olingan, sayyoohlар va mehmonlarning kirish chiqish jarayonlari bevosita turoperatorlar hamda ichki ishlar organlari vakillari ishtirokida amalga oshiriladi.

15-bilet

1. Rasul Hamzatovning "Ona tilim" she'rini o'qing va savollarga javob bering

Ajabo! Tush degan narsa qiziq-da,
O'lib qolgan mishman tushda nogahon.
Ko'ksimda qo'rg'oshin, quyosh tig'ida,
Tog'lar orasida yotibman bejon.
Uzoqda sharqirab soylar oqmoqda,
Borliqda bir ajib dilbarlik hokim.
Men esam o'ylayman yotib tuproqda:
Mana shu tuproqqa qo'shilar xokim.
Men o'lib yotibman, kimsasiz, unut,
Hech kimsa qayg'urmas va chekmas yohu.
Faqat cho'qqlarda qurqurar burgut,
Faqat vodiylarda ingraydi ohu.
Navqiron yoshimda bo'ldim-ku ado,
Otash yuragimni o'ydi axir o'q.
Na onam, na yorim bermaydi sado,
Do'st tugul, hattoki yig'ichi ham yo'q.
Fig'on otiladi jonsiz bag'rimdan,
(Go'yo fig'on bordek murda dilida.)
Shu payt ikki kishi o'tdi naridan,

Quvnoq suhbat qurib avar tilida.
Men-ku bu dunyodan ko‘z yumdim mangu,
Ular kulib-kulib so‘zlashar borin;
Qandaydir Hasanning turfa ishi-yu
Qandaydir Alining sho‘x kirdikorin.
Avar so‘zin tinglab kirdi menga jon,
Ohista tirildim va shunda bildim:
Meni tuzatolmas hech dori-darmon,
Jonimga masihdir shu ona tilim.
Mayli, kim qay tildan zavq-u shavq olsa,
Mening o‘z tilimga ming jonim fido.
Erta ona tilim agar yo‘qolsa,
Men bugun o‘lishga bo‘lurman rizo.
Mayli, qashshoq bo‘lsin, mayli, behasham,
Lekin mening uchun aziz va suyuk.
Jahon minbaridan yangramasa ham,
Ona tilim menga muqaddas, buyuk.

Matn yuzasidan savol va topshiriqlar:

1. She'rda shoir tabiatni qanday tasvirlaydi?
2. Yarador qahramonni nima tuzatadi?
3. Nima uchun shoir ona tilini muqaddas, buyuk hisoblaydi?

1. She'rni ilk satrlarini o'qir ekanmiz ko'z o'ngimizda go'zal tabiat manzarasi gavdalaniadi.Tabiatdagi quyoshning nuri-yu,soylarning sharqirab oqishi,burgutlarning odam yetmas balandlarda uchib tog'larda yashashi-yu,ohularning hayoti Rasul Hamzatovning e'tiboridan chetda qolmagan.U o'zi tabiatni sevishi bilan birga o'quvchilarning qalbida ham oz bo'lsa-da ona tillariga muhabbatni uyg'ota olgan

2.Ona tili(avar tili)

3.Til so'zi yonida bekorga ona so'zi ishlatilmaydi.Bizning tilimiz ona kabi muqaddas.Til bo'lmasa xalq bo'lmaydi.Xalqlarning ijtimoiy rivojlanishi taraqqiyotida tilning o'rni beqiyosdir.

2. Quyidagi maqollarni tarjima qiling va yozing.

Boshingga qilich kelsa ham, to‘g‘ri gapir.

Даже если у тебя в голове меч, говори правду.

Bilim bilan hunarning, erta-kechi bo'lmaydi.

Ранней карьеры не бывает.

Yolgon gapirish bu kimnidir oz harakatlari bilan yoki sozlari bilan aldashdir. Inson hattoki jim turib ham aldashi mumkin ekan. Qanday qilib deysizmi? Masalan nimadir ayib ish qilib qoydingiz. Sizdan kim qildi deb sorashlari mumkin, siz esa

lom-mim demay turibsiz albatta, sizni savolga tutgan kishi boshqa inson haqida oylashi mumkin.Demak siz uni aldadingiz. Hattoki oddiy voqeani ham lof urib kopirtirib gapirish ham yolgon hisoblanar ekan. Sizni tinglab turgan kishining tasavvurida ikki barobar shu mavzu haqida tasurot bolishi ham mumkin. Aslida esa unday bolmasligi ham mumkin-ku.Bundan tashqari boshqalar bilan bolgan munosabatga ham putur etqazadi. Bazi paytlarda yolgon gapirishga majbur bolamiz, lekin bunday majburlik bizni Xudovand oldida oqlamaydi. Yana munosabat ornatishimizda muxim sanalgan narsalardan biri, kimningdir oldida uni maqtab yoki u kishi xaqida yaxshi iliq gaplarni aytib, orqasida umuman aksincha gapirishimizdir.Insonlarga bunday munosabat qilishimiz umuman yaramaydi. Agar ishxonada doimo shunday qilishda davom etadigan bolsangiz, nafaqat dostlaringizni yoqotasiz, balki xech kim sizga ishonmay qoyishi ham anniq. Xalqimiz “boshinga qilich kelsa ham rost gapir” deydi.Kimgadir togri gapni yuziga gapirishdan qorqmang. Lekin gapirish vaqtida ovozingizning toniga ham kop narsa bogliqligini yodingizdan chiqarmang. Doimo rostguy bolish insonlar orasida obrongizni saqlab qolishingiz uchun muxim rol oynaydi. Oilangizda ham doimo rostguy boling bolalaringizni ham yoshligidan shunga orgatib borsangiz kelajakda yaxshi xosil olishingizga xech ikkilanmasangiz ham boladi.Dono xalqimizda "Beshikdan to qabrgacha ilm izla" kabi maqollar bor.Yoshimiz necha yosh bo'lishidan qat'iy nazar hech qachon ilm va hunar o'rganishning erta kechi bo'lmaydi.Mol-davlat bizga og'ir vaziyatlarimizda vafo qilmasligi mumkin lekin ilmimiz va hunarimiz bilan har qanday mumammoga ham yechim topa olamiz.

3. Kino san'ati qachon paydo bo'lgan? Qanday kinofilmlarni tomosha qilasiz? Gapirib bering.

Kino san'ati — kinematografiya ning texnik vositalar asosida shakllangan badiiy ijod turi; ekran san'atining muhim tarkibiy qismi; real borliqni aynan yoki badiiy-hujjatli obrazlar, multiplikatsiya vositalari yordamida suratga olish; kinofilmlarning omma orasida keng tarqalishi uchun xizmat qiladigan televideniye, videokasseta va videodisklarni ham o'z ichiga oladi. Kino san'ati kinematograf bilan bir vaqtida paydo bo'ldi. Kinematograf esa fan va texnika taraqqiyoti bilan bog'liq holda yuzaga keldi va asta-sekin zamonaviy iqtisod, san'at va madaniyatning eng zarur sohasiga aylandi.Kino 1895 yil 28 dek.da Parijda (ixtirochilar aka-uka O. va L. Lyumyerlar) yuzaga kelgan. Uning yuzaga kelishi, o'z navbatida, insoniyatning badiiy madaniyati tarixida ob'yektiv qonuniyat bosqichi bo'ldi. K. yeda adabiyot, teatr, tasviriy san'at va musiqa tajribalari, uning estetik jihatlari uyg'unlashtirilib, o'ziga singdirilgan holda voqelik o'ziga xos ifoda vositalarida fotog'rafik tasvir orqali ko'rsatiladi. Kino san'atining ommani ijtimoiy-siyosiy va madaniy jihatdan tarbiyalashda, kishilar ongi, fikr va qarashlari, estetik did va histuyg'ulari, umuman, ma'naviy dunyosining shakllanishida g'oyaviy-badiiy ta'siri kuchlidir. Kino san'atining qaror topishida amerika

kinorejissori D. Griffitnit xizmatlari katta. Birinchi bo‘lib, u yirik plan, parallel montaj, kengaytirilgan panorama kabi ifodali vositalarni qo‘llagan. Shuningdek, S. Eyzenshteyn, Ch. Chaplin, E. Shtrogeym, K. Dreyer, K. Vidor, R. Kler qabilar ham jahon kinosi rivojiga munosib hissa qo‘shdilar. XX asrning 1-yarmida Kino san’atining janr tizimidan ko‘proq komediya harakteridagi sarguzasht hamda qo‘rqinchli filmlar o‘rin oldi. 20-yillardan kinoda turli uslubiy izlanishlar bo‘ldi. Mas, "ekspressionizm", "poetik kino", "maxfiy kino" harakati, "ochiq kino" va boshqaKeyinroq turli mavzular qatori kinohikoyalarga alohida e’tibor berildi. Ko‘proq ma’lum bir tarixni hikoya qiluvchi filmlar ko‘paydi. Urushdan keyingi yillar rivojlangan mamlakatlarning ilg‘or kinematografchilari ishlagan filmlar, ayniqsa, italiya neorealizmi ekran san’atining asosini tashkil etdi. O‘zbekistonda birinchi film 1897 yil "Eski jo‘va" maydonida ko‘rsatilgan. 1908 yildan Toshkent, Samarqand, Qo‘qon va boshqa shaharlarda chet el filmlari namoyish etilgan. O‘rtal Osiyoda ko‘rsatilgan kinolentalar, asosan, Amerika, Fransiyaning Sharq ekzotikasi tasvirlangan filmlaridan iborat bo‘lgan. O‘zbek milliy Kino san’ati 20-asrning 20-yillarida vujudga keldi. Birinchi o‘zbek kinooperatori Xudoybergan Devonov o‘zining ilk hujjatli-xronikal filmlarida o‘zbek xalqining hayotini, urf-odatlarini, Xorazm manzaralarini aks ettirishga intilgan. 1924 yil rus-buxoro shirkati "Buxkino", 1925 yil Toshkentda "Sharq yuldo‘zi" (1936 yildan "O‘zbekfilm") kinofabrikasining tashkil bo‘lishi o‘zbek Kino san’ati rivojini boshlab berdi. Lekin milliy kadrlarning yetishmasligi natijasida studiyani tashkil etishga urinish va "Buxkino" shirkati qoshida muntazam suratga olishni tashkillashtirish muvaffaqiyatsiz bo‘ldi. Toshkent studiyasiga hali kino sohasida yaxshi tanilmagan rus kino arboblarining kelishi, ularning kasbiy saviyasining pastligi haqiqiy milliy mazmundagi kinolar yaratishga yo‘l qo‘ymasdi. Ular yaratgan filmlar faqat ekzotik va tashviqiy harakterda bo‘lib, o‘zbeklar hayoti bo‘zib ko‘rsatilardi, o‘zbek ayollari rolini rus aktrisalari o‘ynashi natijasida qahramonning ichki dunyosi, uning psixologik kechinmalari ochib berilmasdi [mas, "O‘lim minorasi" (rej. V. Viskovskiy), "Musulmon qiz" (D. Bassaligo), "Ikkinci xotin" (M. Doronin) va boshqa]. Kino ishlashda milliy proza va dramaturgiyadan foydalanishdan bosh tortish, o‘zbek hayotini bilmaydigan rus mutaxassislarning o‘zlarini yozgan ssenariylari asosida film yaratishi milliy kino uchun juda katta yo‘qotish bo‘ldi, o‘zoq yillargacha o‘z shakl-shamoyiliga ega bo‘lolmadi, uning "o‘zbek milliy kinosi" sifatida shakllanishiga o‘tib bo‘lmash to‘siq bo‘ldi.

16-bilet

1. Iqbol Mirzoning “Aytgil do‘stim” she’rini ifodali o‘qing. Savolga javob bering.

AYTGIL, DO‘STIM,

NIMA QILDIK VATAN UCHUN ?

Boshing egib, ta'zirn ayla, shukrona ayt,
Seni guldek erkalagan chaman uchun.
Osmonlarda yurgan bo'lsang, tuproqqa qayt,
Aytgil, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Ko'zi qora, yuragi oq shu el uchun,
Tuproq uchun, shu yurt uchun, chaman uchun.
Ulug' inson boshlab bergen shu yo'J uchun,
AytgiJ, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Eldan ketib el bo'Iganni kim biladi?
Don axtargan go'shtxo'riarga yem bo'ladi.
Dil qonasa, ona tuproq em bo'ladi,
Aytgil, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Qachongacha qorning o'ylab o'tadirsan?
Qachongacha ko'kdan chaipak kutadirsan?
Axir, Vatan bitta, sen ham bittadirsan?
AytgiJ, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Buncha bino qo'yma zarrin choponlarga,
Saratonda yaproq bo'lgin dehqonlarga.
Suyangani tayoq bo'lgin cho'ponlarga,
Aytgil, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Hech kimdan kam emassan, kam bo'Imagaysan,
Yerda qolsang, oftob bo'lib kulmagaysan,
Qachon belni mahkam tortib bog'lagaysan?
Aytgil, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
Shu soylarda suvlar urgil yuzingga sen,
Bir bor nazar solgin bosgan izingga sen,
Shu savolni berib ko'rgin o'zingga sen,
Aytgil, do'stim, nima qiidik Vatan uchun?
(Iqbol Mirzo)

2. Quyidagi gaplarda tushurib qoldirilgan uyushiq bo'laklarini tiklab gaplarni to'ldiring.

A'lo o 'qish - bizning asosiy hamda sharaflı vazifamiz.
Kitoblarni, daftarlarni va qalamlarni sotib oldim.

3. Elchilar kimi? Elchilarda qanday sifatlar bo'lishi kerak?

Elchi — bir davlatning boshqa bir davlatdagi elchixonasiga rahbarlik qiluvchi diplomatik vakil. Tarixiy manbalarda bir davlat hukumati tomonidan ikkinchi davlat hukumatiga diplomatik vazifa bilan yuboriladigan doimiy yoki muvaqqat vakil elchigina emas, balki yalavoch, yalafar, rasul atamalari bilan ham ifodalangan. Muxtor vakil hisoblanmish elchi zimmasiga diplomatik aloqalar

o‘rnatish, davlatlar yoxud dushman tomonlar o‘rtasida tinchlik o‘rnatish, hamkorlikdagi harakatlarga oid bitimlar tuzish, davlat boshlig‘i yoki hukmdor sulola a’zolarining vafoti munosabati bilan ta’ziyalar bildirish, biron bir shodiyona bois muborakbodlar qilish kabi mas’uliyatlar yuklatilgan. Oltin O‘rda xonligida elchining bosh vazifalari sirasiga hukumat xazinasiga tobe yurtlardan yig‘ilgan o‘lponni o‘z muddatida yetkazish ham kirgan. XI asr yozma obidasi "Qutadg‘u bilig"da elchi etib tayinlanadigan shaxsning bir qator talablarga javob berishi ta’kidlangan. Xususan, uning bilimli, zakovatli, sadoqatli, ko‘zi to‘q, bosiq, uyat-andishali, keng qamrovli, zehnli, dono, ziyrak, ichimlik ichmaydigan, ko‘rkli, mard, shirin so‘zli bo‘lishi talab etilgan. "Elchi" atamasi ilk bor Uyuq daryosi vodiysidan topilgan qadimiy turkiy Enasoy runik bitikida qayd etilgan bo‘lsa, "yalavoch" atamasi birinchi marta Oltinko‘l yaqinidan topilgan Enasoy yodnomasida ko‘zga tashlanadi. Mazkur qadimiy turkiy bitigda 711 yilning avgust—sentabrda Tibetga Turk xoqonligidan kelgan diplomatik vakilning tashrifi xususida gap boradi. Chingiziylar davrida elchilar darajasiga qarab oltin, kumush, cho‘yan, jez va yog‘och payza bilan ta’minlangan. Elchilar o‘z vataniga qaytishdan oldin diplomatik vakolati tugayotgan davlat boshlig‘idan maxsus yorliq — ijozat qog‘ozi olishi lozim hisoblangan. Elchining o‘ldirilishi yoki hibs qilinishi aksariyat diplomatik munosabatlarning keskinlashuviga, ba’zan uzilishiga olib kelgan. Jumladan, O‘trorda mo‘g‘ul Elchilarining Xorazmshoh tomonidan qatl qilinishi Movarounnahrning Chingizzon boshliq istilochilar tomonidan zabt etilishini tezlashtirdi. Amir Temur va Temuriylar davrida Sharq bilan G‘arb o‘rtasida savdosotiq va elchilik aloqalarini har tomonlama rivojlantirishga g‘oyat katta e’tibor berilgan. Amir Temur Yevropaning Fransiya, Angliya va Kastiliya kabi yirik qirolliklari bilan bevosita savdo va E.lik aloqalari o‘rnatgan. Tashqi savdoni kengaytirishda temuriylarning turli mamlakatlar (Xitoy, Tibet va Hindiston va boshqalar) bilan olib borgan elchilik aloqalari muhim ahamiyatga ega bo‘lgan.

17-bilet

1. “Ziyraklik” matnini o‘qing va uni ochib beruvchi 5 ta savol tuzing.
(kitobda yo‘q)

2. Gaplarda tushirib qoldirilgan so‘zlarni yozing.

Men, **maktab o‘quvchisiman**, hozir 11- sinfda o‘qiyman. Bir hafta davomida, ya’ni 30-aprelgacga biz final musobaqalariga tayyorlanamiz.

3. Tavsifnama yozing va uni tushuntirib bering.

Bilib oling!

Tavsifnama biror shaxsni tavsiflashga qaratilgan hujjatdir. Ushbu hujjat ishga, o'qishga kirish vaqtida III shaxs tilidan aniq ma'lumotlar asosida xolis yoziladi. Unda tavsifnama berilayotgan shaxsning yoshi, darajasi, o'qiyotgan yoki ishlayotgan joyida qanday faoliyat yuritayotgani, ish va o'qishda erishgan yutuqlari, mas'uliyatliligi, insoniy sifatlari, atrofdagilarga munosabati, oilaviy holati haqida ma'lumot beriladi. Tavsifnama boshqa muassasa yoki korxonaga berilsa, albatta, rasmiy ravishda tasdiqlab yuboriladigan hujjat hisoblanadi.

Tavsifnama

Vohidova Dilnoza 2008-yilda 1-sinfga qabul qilingan. Maktabda o'qish davomida u barcha fanlardan a'lo baholarga o'qimoqda, o'zini har tomonlama bilimli, harakatchan, intiluvchan o'quvchi sifatida ko'rsatdi. Vohidova Dilnoza har yili o'tkazib kelinayotgan umumta'lim fanlari bo'yicha Respublika olimpiadasining g'olibi hisoblanadi. Bugungi kungacha maktabda o'tkazib kelinayotgan ko'rik-tanlovlarda faol ishtirok etadi. Shu bilan birga Vohidova Dilnoza ijodkor o'quvchi hisoblanadi. Uning «Izlanish va ijod», «Gulshan» nomli to'plamlari chop etilgan.

Vohidova Dilnoza jamoa ishlarida ham faol ishtirok etadi. Sinfdoshlari bilan xushmuomala, ochiq ko'ngilli, odobli va intizomli o'quvchi. O'tgan davr

18-

mobaynida sababsiz dars qoldirmagan, ustozlariga hamisha hurmat-e'tiborli. Bilimlarini oshirib borib, o'z ustida tinmay izlanadi, qo'shimcha tayyorlov kurslariga, iqtidorli o'quvchilar guruhlari bilan o'tkaziladigan qo'shimcha mashg'ulotlarga muntazam qatnashadi.

Tavsifnama so'rالган joyga taqdim etish uchun berildi.

Sinf rahbari

T. T. Ikromova

Sana

muhr

18-bilet

1. “Qomusiy olimlar” matnini o'qing va matnni ochib beruvchi 3 ta savol tuzing.

....

2. Berilgan gapdag'i kiritmalarni belgilang.

Uning o'g'illari: (ularni hamma taniydi) Murod va Hakim maktabda o'qiydi. Mushuk yarmi qizil, yarmi sariq koptokni (u Adibaning mushugi) u yoqdan bu yoqqa dumalatish bilan ovora edi.

Javob: (ularni hamma taniydi)

(u Adibaning mushugi)

3. Sizda qanday olijanob sifatlar bor, ularni sanab bering va yana qanday sifatlar sizda bo'lishini xohlar edingiz?

Avvalo insonlar bir-birilariga mehr- oqibatli bo'lishlari lozim deb o'ylayman.O'zidan ko'ra boshqalarga ko'proq yordami tegadigan,doimo o'z manfaatidan ko'ra boshqalarnikini ko'proq o'ylaydigan bo'lishi kerak.Ayniqsa jamiyat ichlarida vijdon bilan ish yuritish kerak.Qachonki inson boshqalarga e'tiborli va mehribon bo'lsa,atrofidagilar ham unga nisbatan mehr va e'tiborli bo'ladi.Men doim mehribon va oqko'ngil bo'lishga va boshqalarning dilini og'ritmaslikka harakat qilaman.Qo'limdan kelganicha hammaga yordam berishga harakat qilaman.Har bir inson yaxshilik qilishni o'z oilasidan boshlamog'i lozim.Oilasi,ota-onasi undan norozi bo'lib turgan bir paytda u insonning boshqalarga qiladigan yaxshiligidan foyda yo'qdir.Men ham doim oilamga g'amxo'rlik qilaman.Jamoat ishlarida esa doim aql bilan fikr yuritaman.Jamiyatga doim foydam tegishiga harakat qilaman.

19-bilet

1. Shotlandiyalik fermer haqidagi matnni o'qing va munosabatingizni bildiring.

2. Gaplarda tushurib qoldirilgan undalmalarни tiklang va yozing.

! Sen bunchalar go'zalsan!

! Sizni chin yurakdan tabriklayman!

Tabiat! Sen bunchalar go'zalsan!

Do'stim! Sizni chin yurakdan tabriklayman!

3. Tarjimayi holingizni yozing

Men Abdullayeva Farida 1985-yil 14- aprelda Xorazm viloyati Bog'ot tumanida ziyoli oilada tug'ilganman.Millatim-o'zbek.k.Otam-tadbirkor,onam Bog'ot tumanidagi Shodlik'i nomli bolalar bog'chasida tarbiyachi bo'lib ishlaydi.1991 yil sentabr oyida Beshariq nomli maktabga 1 sinfga qabul qilinganman.1999 yil esa shu maktab qoshidagi Sirojiddinov nomli litsey o'quvchisiga aylandim.2002 yil litseyni mufavvaqiyatli tugatib, UrDU tabiatshunoslik fakulteti biologiya yo'naliishiga qabul qilindim . Hozirda ZEF/UNESCO Xorazm loyihasi bilan hamkorlikda Xorazm vohasining turli xil usullar bilan sug'oriladigan maydonlardagi tuproqlar faunasi tur tarkibini va biomassasini o'rganish mavzusida ilmiy ishlar olib bormoqdaman.Ilmiy ishim maqsadi Xorazm vohasi tuproq faunasi monitoringini yaratish, tuproq hayvonlarini o'rganish,, har-xil tuproq faunalari va biomassalarini taqqoslashdir.Kelgisidagi maqsadim ilmiy ishimni davom ettirgan holda ingliz tili va o'z mutaxassisligimni mukammal o'rganib, chet elda o'qish va Xorazm vohasi ekologik ahvolini yaxshilashga hissa qo'shishdir. Men shu yili ya'ni 2005 yili Toshkentda Prezident stipendiyasi uchun o'tkazilgan imtihonlarda ishtirok etdim va Mirzo Ulug'beki nomli stipendiyasi bilan taqdirlandim .

20-bilet

1. “Muvaffaqiyat siri” matnini o`qing va munosabatingizni bildiring. Siz nimani eng ko`p xohlaysiz?

2. Ichki va tashqi monolog haqida gapiring va ulardan biri haqida qisqacha yozing.

Monologik nutq — so‘zlovchining o‘ziga qaratilgan, boshqa shaxsning tinglash va javob berishini e’tiborda tutmaydigan nutq shakli. Ayrim dramatik asarlarda personajning Monologik nutqi tomoshabinga qaratilgan bo‘ladi. Monologik nutq nasriy asarlarda ham bor. Nazmda esa asosiy nutq shakllaridan biri hisoblanadi.

Ba’zan Monologik nutqda asarning kulminatsion nuqtasi bayon etiladi. Monologik nutq uchun, odatda, tuzilish va mazmun jihatdan o‘zaro bog‘liq, o‘ziga xos kompozitsion qurilishga va mantiqiy tugallikka ega bo‘lgan matnning ma’lum bo‘lagi xos bo‘ladi. Monologik nutq og‘zaki (nutq bayon qilish) yoki yozma (publitsistika, memuarlar, kundaliklar) shaklida ifodalanishi mumkin. Monologik nutqning og‘zaki shaklida ohang (intonatsiya) muhim o‘rin egallaydi, yozma Monologik nutqda esa ohang matnning sintaktik konstruksiyasiga, mantiqiy urg‘u tushuvchi so‘zlarning joylashish o‘rniga bog‘liq. Monologik nutq notiqning asosiy nutqiy shakllaridan hisoblanadi; lingvo-stilistik usul bo‘lib, bir qancha turlari mavjud. Masalan, ta’sir qiluvchi (targ‘ib qiluvchi) monologik nutq, dramatik monologik nutq, lirik monologik nutq, hikoya qiluvchi (axborot beru vch i) Monologik nutq. Monologik nutqning ochiq nutq va ichki nutq kabi ko‘rinishlari mavjud; ochiq ya’ni tashqi monologik nutqda personaj o‘z nutqini ovoz chiqarib bayon etadi; ichki monologik nutqda monolog personajning ichki nutqi, o‘ylari shaklida namoyon bo‘ladi.

3. Rezyume yozing.

Rezyume tuzilishi Rezyume odatda bir nechta bo‘limlardan iborat bo‘lib, ularning har birida ma’lumot potentsial ish beruvchini ishga qabul qilish uchun zarur bo‘lgan nomzod to‘g’risidagi barcha ma’lumotlar bilan qisqacha tanishtirish uchun mo’ljallangan. Xulosa, rejorashtirilgan ish bilan hech qanday aloqasi bo‘lmagan ma’lumotlarni o‘z ichiga olmaydi. Xulosa sizga iloji boricha tavsiflashga yordam beradigan ma’lumotlarni o‘z ichiga olishi kerak. Yagona standart shakl, forma yoki rezyume shablonlari mavjud emas. Xulosa o‘zboshimchalik shaklida tuziladi va odatda quyidagi ma’lumotlarni o‘z ichiga oladi: - to‘liq ism; - tug‘ilgan yili (yoshi); - aloqa telefonlari (uy va / yoki ish), elektron pochta. Maqsad va / yoki kerakli lavozim, siz qaysi turdagи ish izlayotganingiz. - Sizning ma’lumotingiz: - o‘qish boshlangan sana - bitiruv sanasi; - o‘quv yurtining nomi; - fakultet / mutaxassislik, malaka. - ish tajribasi (teskari xronologik tartibda, ya’ni oxirgi ish joyidan boshlab): - ishning boshlanishi va tugash sanasi; - tashkilotning nomi

(faoliyat sohasi; qisqacha tavsifi); - sizning mavqeingiz; - bo'y sunuvchilar soni (agar mavjud bo'lsa); - ish vazifalaringiz, vakolatlariningiz, javobgarlik darajasi tavsifi; - aniq yutuqlarga misollar. - qo'shimcha ta'lif - kurslar, seminarlar, stajirovkalar va boshqalar. - Qo'shimcha ko'nikmalar (kompyuterda ishlash, chet tillarini bilish darajasi, a / m mavjudligi, haydovchilik guvohnomasi, yozuv qog'oz'i va boshqalar). - Sizning afzalliklaringiz (rezyume oxirida sizni boshqalardan ajratib turadigan va ishingizda kerakli natijalarga erishishga yordam beradigan bir nechta shaxsiy xususiyatlaringizni belgilashingiz mumkin).

<p>Tuychiyeva Malika Axmadjonovna</p> <p>MAQSAD: Doimiy ish. MANSAB Tarjimon</p> 	<p>Shaxsiy ma'lumotlar</p> <p>Tug'ilgan sana: 23.10.1990 yil Telefon: +998 99 123 45 67 E-mail: malika199090@gmail.com Portfolio: resume.uz Manzil: Chirchiq sh.S. Ayni ko'chasi 13 uy. O'ilaviy holatingiz: Turmush qurgan</p>
---	--

<p>O'quv maskani / Daraja 09.2006 y. – 06. 2009y., Toshkent viloyati, Chirchiq shahri Chirchiq shahar texnika kasb-hunar kolleji. Nazorat o'chov asboblari va avtomatika fakulteti. NO'A va A mutaxassisi.</p> <p>O'quv maskani / Daraja 09. 2009 – 07. 2012. Toshkent shahri. O'zbekiston Davlat Juhon Tillari Universiteti Ingliz tili filologiyasi fakulteti. Filologiya va tillami o'qitish.</p>
--

<p>Ish tajribalaringiz</p> <p>Kompaniya nomi / Mansabingiz 08.2012 – 09.2016, Chirchiq shahri "Maxam-Chirchiq" OAJ / tarjimon</p> <p>Kompaniya nomi / Mansabingiz 10. 2016 – AYNI PAYTDA, Toshkent shahri "X-marketing" reklama agentligi / kompyuniti menejer.</p>
--

Mutaxasistligingizda erishgan yutuqlaringiz namunalari:

- «Mawsee» bilan ekskluziv shartnoma tuzilgan mahsulotlarning qatorini kengaytirdim — daromad 29% ga oshdi;
- 2 oy ichida tushumni 19% ga oshirgan yangi mahsulotlarni yaratdim.

Qo'shimcha ma'lumotlar

SHAXSIY SIFATLARINGIZ

Hozirjavob. Hamkasbiar yoki boshliqlar iltimos qilganlarida yordamlashaman.

Masuliyatli. 15 ta loyihadan 15 tasi o'z vaqtida topshirilgan.

QIZIQISHLARINGIZ

Sport bilan shug'ullanaman. Biznes va ijodiy kitoblarni o'qiyman. Rasmlar chizaman.

Oldingi ish beruvchilarining tavsiyalari

Rezyumenting oxirida sobiq rahbarlaringizning ism-sharifini, lavozimlarini va telefon raqamlarini ko'rsating. Bu sizning rezyumeingiz reytingini oshiradi va ishonchni kuchaytiradi. Bo'lajak ish beruvchingiz yoki uning vakili, sizning professionalligingizga ishonch hosil qilish uchun, oldingi rahbarlaringizdan siz haqingizdagi fikrlarini bilishga qiziqishlari mumkin.

Tavsiyachilar

"Maxam-Chirchiq" OAJ
Nunniyazova Shahlo Ulug'bekovna
Katta tarjimon
Tel: +99893 564 76 56

21-BILET

1. “Toms” matnini o‘qing va matnni ochib beruvchi savollar tuzing

2. Nuqtalar o‘rniga tushirib qoldirilgan so‘zlarning mosini qo‘yib yozing va mazmunini tushuntiring

Aqillining so‘zi qisqa, aytgani esa yo'llanma
Aqli o‘rnida so'zlaydi, javobini kutadi .

3.Siz bozorda harid qilyapsiz. Diolog tuzing.

- Assalomu alaykum,kartoshka necha puldan?
- Va alaykum assalom 4.000 dan
- 5 kg olaman,arzonroq qilib bermaysizmi?
- 3.500 dan qilib berishim mumkin.
- Mayli bering 5 kg.
- Sizdan 17.500 bo'ladi.
- Mana oling rahmat.
- Yana kelib turing.

22-bilet

1. Donishmand va aka-uka haqidagi hikoyani o‘qing va munosabatingizni bildiring.

2. Savolni o‘qing. Savol asosida diologik matn tuzing. Tirikchilik qilish uchun hunar o‘rganish yoki biror narsa yasab sotish uchun ustaga shogird tushish shartmi, yoki kitob, video, internet orqali o‘rganish ham mumkinmi?

Ikki do'st kasb o‘rganish haqida suhbatlashib qolishdi va suhbat qizg'in avj oldi:

- Menimcha biror kasb o‘rganish uchun albatta ustoz bo'lishi kerak!
- Nega endi? O'sha kasbni mustaqil kitoblardan,ijtimoiy tarmoqlardan ham o'rgansa bo'ladi-ku.
- Ha to'g'ri,o‘rganish mumkindir lekin mukammal emas.
- Baribir mustaqil o‘rganish vaqtini va mag'labni tejaydi.
- Ha,ba'zilar uchun doimiy ustozining nazorati bo'lmasa tashlab qo'yishadi,sustkashlik qilishadi.
- Bu gaping ham to'g'ri do'stim,o'zim ham ba'zida bundaylarni uchratib turaman.
- Mustaqil o'rganganing yaxshi albatta,lekin ko'z bilan ko'rganing boshqacha-da,ko'proq o'rganasan.
- Tarmoqlarda ham videolardan o'rgansa bo'ladi.
- Tanganing ikki tomoni bo'lganidek har bir ishning yaxshi va yomon,foydalı zararlari tomonlari bor-da.
- To'g'ri,kimgadur shogird bo'lib ham hech narsani o'rgana olmay yurganlar bor.

-Nima bo'lganda ham odamning o'ziga bog'liq masala bu biror yangi ma'lumot olish yoki biror kasbni egallash.

3. Jurnalistika haqida nimani bilasiz?

Jurnalistika - ijtimoiy faoliyat turi. Bu faoliyat egalari (jurnalistlar) ijtimoiy dolzarb axborotlarni to'plash, tahlil qilish va ommaviy axborot vositalari (matbuot, radio, televide niye, axborot agentliklari va b.) orqali tarqatish bilan shug'ullanadi.Jurnalistika ommaviy targ'ibot va tashviqot shakllaridan biri. Jurnalistikaning xususiyati, maqsadi jamiyatning ijtimoiy tabiatiga bog'liq. Jurnalistika atamasi dastlab jurnallar majmuiga, keyinchalik barcha davriy nashrlarga nisbatan qo'llanilgan. Endilikda jurnalistika iborasi jurnalistika faoliyati mahsulini, shu bilan bog'liq kasblar majmuini, shuningdek, shu sohaga oid ta'limni va fan tarmog'ini ham anglatadi.Jurnalistika faoliyati tarkibiga matbuot, radio, televide niye, axborot agentliklari, hujjatli kino va b. kiradi.Jurnalistika tizimidagi axborot vositalari ommaning kundalik dolzarb ijtimoiy va maxsus axborotga bo'lgan ehtiyojini krshshrishda asosan publitsistikata tayanadi, shuningdek, muhim ijtimoiy masalalarни talqin qiluvchi ilmiy, badiiy va b. asarlardan ham foydalanadi.Jurnalistika tizimidagi axborot vositalari o'z faoliyatida ma'lum davriylikka va tezkorlikka amal qiladi.Axborotni to'plash, taxlil qilish va tarqatishga yo'naltirilgan ijtimoiy faoliyatning dastlabki kurtaklari qadim-qadimda paydo bo'lgan. Odamlarni ijtimoiy turmushda sodir bo'layotgan voqealardan xabardor qilish, ularga axborot vositasida ma'lum g'oyaviy-ruhiy ta'sir o'tkazish turli shakl va usullarda namoyon bo'lgan. Og'zaki axborot notiqlar, jarchilar tomonidan yetkazilgan. Yozma ma'lumotlar esa, maye, Qadimgi Misrda papiruslarga bitilib, tarqatilgan. Qadgi Rimda e'lonlardan, qo'lyozmalardan foydalanilgan.Hozizrgi davr jurnalistikasi dastlab XVIIasr boshidagi ilk davriy bosma nashrlar qiyofasida yuzaga kelgan. XIX asrning 2-yarmi va XX asrda fotografiya hamda kinematografiyanng kashf qilinishi tufayli foto va kinojurnalistika tashkil topdi. XX asrning 20-y.laridan e'tiboran radiotexnika yutuklari asosida radiojurnalistika taraqqiy qila boshladi, 40-y.larda esa telejurnalistika maydonga keldi.Ommaviy axborot paydo bulishi va rivojlanishi bilan umumiyy saviyasi va kasbiy mahorati yuksak jurnalistlarga ehtiyoj kuchaya bordi. Ana shu ehtiyoj taqozosi turli mamlakatlarda maxsus J. ta'limini yuzaga keltirdi.Jurnalistikaning siyosiy yo'nalishi jihatidan birbiridan farq qiluvchi bir nechta turi tarkib topdi, faoliyatning ijtimoiy hayotdag'i o'rni va vazifasiga doyr turlicha qarashlar yuzaga keldi. Chunonchi, kommunistik Jurnalistika faoliyatiga partiyaviylik, sinifylik asos qilib olindi. Bu hol ko'p hollarda umuminsoniy ma'noda axborot sohasida inson haq-huquqlari va erkinliklarining cheklanishiga, qo'pol ravishda poymol qilinishiga olib keldi. Jurnalistikaning taraqqiyoti qator omillarga bog'liq bo'lib, siyosiy erkinliklar, birinchi galda, matbuot erkinligi bu omillar orasida alohida o'rin egallaydi. Matbuot erkinligi demokratik jamiyat rivojinining zaruriy sharti hisoblanadi. Jurnalistika erkin faoliyat sharoitidagina

jamiyat a'zolarini xolis va haqqoniy axborot bilan ta'minlay oladi, davlat va jamiyat o'rtasida o'zini vositachi sifatida namoyon etadi.

23-bilet

1. “Pochtachilikdan yozuvchilikkacha” matnini o'qing va matn mazmunini ochuvchi savollar tuzing

2.Berilgan gapdagi iboralarning so‘z juftini topib yozing.

Ona farzandini kutaverib, *yuragi tars yorilib ketayozdi.*

Hovli top-toza edi.

Ona farzandini kutaverib, *yuragi tars yorilib ketayozdi.* (Quvondi)

Hovli top-toza edi.(saranjom)

3. Ota-onasi sifatida o‘zingizni qanday ko ‘rasiz?

Har bir yigit va qiz kelajakda turmush qurishni va farzand tarbiya qilishni orzu qiladi.Men ham bu haqida ko'p hayollar surgamman,orzular qilgamman.Kelajakda ota-onasi bo'lganda bolalarimni qanday tarbiya qilishni o'ylayman.Men bolalarimni tarbiyasida mening o'rniq beqiyos bo'lishini,bolalarim hali bir necha oylik chog'lari danoq qandaydir begona bog'cha opalar qo'lida emas mening qo'limda tarbiya topishlarini xohlayman va shunga harakat qilaman.Farzandlarim uchun o'rgatmoqchi bo'lgan narsalarim juda ko'p va ularga o'rnak bo'la oladigan darajadagi inson bo'lishga harakat qilaman.

Endigina 1 yoshdan oshgan jiyanim bor.Juda sho'x,o'yin qaroq.Bunday yoshdagagi bolalarga gap uqtirish juda qiyin.Ba'zan jiyanimga qarab bola tarbiya qilish anchagina sabr talab qilishini o'ylab qolaman.Ota-onalarimiz ham bizni voyaga yetkazgunlaricha ham anchayin qiyinchiliklarni boshidan o'tkazganlari shubhasiz.

Men nima bo'lgan taqdirda ham bolalarim uchun mehribon va e'tiborli bo'lishga harakat qilaman.Bolalar yaxshi yoki xulqli bo'lishlari ota-onaning berayotgan tarbiyasiga bog'liqdir.

24-bilet

1. “Shoir ijodida Dog‘iston timsoli” matnini o'qing mazmunini so ‘zlab bering

2.Ibora larning mazmunini tushuntiring.

To ‘nini teskari kiydi - o'chakishgan holda qaysarlik qildi

Kapalagi uchib ketdi-qattiq qo'rqi

Ko‘zi ochildi-xulosa chiqardi.

3.Iqtisodiyot – bu

1) kishilar mehnati vositasida inson uchun zaruriy bo'lgan moddiy ne'matlar, hayot sharoitlari va vositalarini yaratish orqali tirikchilikni ta'minlash, shuningdek, hayotiy ehtiyojlarni qondirishda foydalaniladigan vositalar, ob'ektlar, jarayonlar majmui. Iqtisodiyot umumiy tarzda ishlab chiqarish, ayrboshlash, taqsimot, iste'mol sohasidagi munosabatlarni qamrab oladi;

2) muayyan mamlakatning milliy xalq xo'jaligi yoki uning ma'lum tarmog'i (transport iqtisodiyoti, qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti va boshqalar)

3) xo'jalikning muayyan tarmogini, shuningdek mintaqaga xo'jaligini, ishlab chiqarishni tashkil etishning usul va shakllarini, uni boshqarishni o'rganadigan fanlar yo'naliishlari (sanoat iqtisodiyoti, savdo iqtisodiyoti va boshqalar)

Bozor iqtisodiyotining eng muhim umumiy belgilari quyidagilardan iborat:

- mulkchilik shakllarining xilma-xilligi;
- tadbirkorlik va tanlov erkinligi, raqobat kurashi va muhitning mavjudligi;
- yuqori foyda va nafga intilish iqtisodiy faoliyatning harakatlantiruvchi kuchi ekani;
- erkin bozor narxlarining talab va taklif, raqobat asosida vujudga kelishi;
- davlatning iqtisodiyotga aralashuvining cheklanganligi.

Bozor iqtisodiyotini tarixan shakllangan ikki turga ajratish mumkin. Birinchisi, klassik yoki erkin raqobatga asoslangan hamda faqat ob'ektiv bozor qonunlari hamda narx va raqobat regulyatorlari asosida o'zini- o'zi tartiblovchi, kam ta'minlangan aholi qatlamlari, ishsizlar, kambag'al va qashshoq kishilar ijtimoiy himoya qilinmaydigan sof bozor iqtisodiyotidir. Sof bozor iqtisodiyoti uzoq vaqt davomida shakllanib, g'arbdagi rivojlangan mamlakatlarda XIX asr oxirigacha amal qilgan. Ikkinchisi, hozirgi zamon bozor mexanizmi va davlat tomonidan tartibga solinadigan bozor iqtisodiyoti bo'lib, XIX asrning oxiri va XX asr o'rtalarigacha bo'lgan davrda shakllanib, hozirgi vaqtgacha takomillashib, rivojlanib kelmoqda. Bozor iqtisodiyotining bu shakli xilma-xil, ya'ni xususiy, davlat, jamoa va aralash mulk shakllariga asoslanadi, iqtisodiyotni tartibga solishda davlat faol ishtirok etadi, xo'jaliklarni yuritishda biznes rejasi va marketing, menejment tizimi orqali boshqarish kuchayadi, kam ta'minlangan aholini ijtimoiy himoyalash tizimi amal qiladi.

25-bilet

1. Mark Tven

Asl ism-sharifi Semuel Lengxorn Klemens bo'lgan amerikalik yozuvchi, jahon adabiyoti- ning yirik namoyandasasi Mark Tven o'spirinlik va yigitlik yillarida darbadarlikda kun kechirgan, turli kasblar bilan shug'ullanib, tirikchilik o'tkazgan, keyinchalik gazeta tahririyatlarida ishlagan. Folklor sujeti asosida yozilgan «Ka-

laverasdan chiqqan mashhur sakrovchi qur- baqa» asarida soddadil amerikaliklarning hazil-mutoyibasi va hayoti tasvirlangan. U Yevropa va Falastin bo‘ylab sayohat qilgan. «Chet ellardagi soddadil kishilar» hajviy ocherklari, «Toblanganlar» ocherklari, kitoblariga kirgan asarlar ana shu sayohatlar taassurotlari asosida vujudga kelgan. Yumoristik va satirik yo‘sinda yozilgan «Eski va yangi hikoyalar», «Tennesidagi jurnalistika», «Meni gubernatorlikka qanday saylashgani», «Qishloq xo‘jaligi gazetasiga qanday muharrirlik qildim» singari to‘plamlariga kirgan asarlarida Amerika hayotining turli qirralari tasvirlangan. Menda Mark Tvenning hayoti va ijodiga nisbatan qiziqish uyg’ondi. Ayniqsa uning sayohatlari mobaynida ko’rgan kechirgaariga qiziqib qoldim. Darsdan tashqari bo’lgan vaqtarda albatta uning asarlarini mutolaa qilmoqchiman.

2. Berilgan so ‘z birikmalari yordamida gaplar tuzing va ko ‘chma ma’nodagi birikmalarni belgilang. Tosh yo ‘l. Tosh yurak. Temir qanot. Temir darvoza. Kumush qoshiq.

Javob: Kumush to‘y. Tosh yurak, temir qanot, kumush to‘y.

Ukam bilan bobomlarni uyiga tosh yo‘l bo‘ylab ketdik.

U juda tosh yurak ekan, yosh bolalarni o‘yinqaroqligi uchun ayamay jazoladi.

Samolyot temir qanolatlari bilan osmonga parvoz qila boshladi.

Qo’shnimizning temir darvozasi juda katta.

Amir Temur saroyida kumush qoshiqdan foydalangan. Bizning qishloqda yoshi ulug’lar kumush to‘y qilishadi.

3. O‘zbekiston bozorlari haqida fikringizni bildiring.

Har birimiz bozor haqida ko‘p marta eshitganmiz. Bolaligimizdan bozorning bevosita ishtirokchisiga aylanganmiz va bizning xohish-istiklarimizdan qat’iy nazar butun umrimiz davomida bozorning bir bo‘lagi bo‘lib qolamiz. Bozor nima ekanligini yaxshi bilishimizga qaramay, unga aniq ta’rif berishga qiynalishimiz mumkin. Bu haqda fikr-mulohazalar yuritishdan avval, iqtisodchi-olimlar tomonidan bozorga berilgan ta’riflarga e’tiboringizni qaratmoqchimiz. Bozorning eng sodda va nazarimizda eng tushunarli ta’rifi: Bozor — sotuvchi va xaridor uchrashadigan joy. Yuqoridagini anglash qiyonroq bo’lsa-da, u bozor tushunchasini kengroq ochib beradi. Hozirgi paytda, ayniqsa, bir-biri bilan bog’lanib ketgan, integratsiyalashgan bozor sharoitida, qanday tovar ishlab chiqarish kerakligi, qancha, kim uchun va qaysi hududda ishlab chiqarish kerakligi haqida ma'lumotning yagona manbasi-bozordir. Bozor bilan hisoblashmagan xaridor va sotuvchi yutqazadi. Ochiq ma'lumotlar portalida mamlakatimizda mavjud bo‘lgan hududlardagi 595 ta bozor va savdo majmualari haqidagi ma'lumotlar e’lon qilindi. Ma'lumotlar to’plami bozor va savdo majmularining nomi, STIR va ularning manzillari tugrisidagi ma'lumotlardan tashkil topgan. Ma'lumotlarni O’zbekiston

Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi taqdim etdi, Qiziq-a, birligining poytaxtimizning o'zida 41 ta bozor va savdo majmualari mavjud ekan.

26-bilet

1. "Vaqtni munosib taqsimlash-marraning yarmi" matnini o'qing va o'z munosabatingizni bildiring.

2. nuqtalar o 'rniga qavs ichidagi so 'zlardan mosini qo 'yib yozing.

_____ (*nuroniy, mo 'ysafid, keksalar*) hassaga tayanib sekin-asta qadam tashlar edi.

_____ (*rost, to 'g'ri*) o 'zadi, egri to 'zadi.

_____ (*murodim, maqsadim*) oliy o 'quv yurti talabasi bo 'lish.

Javob: Nuroniylar hassaga tayanib sekin-asta qadam tashlar edi.

To 'g'ri o 'zadi, egri to 'zadi.

Maqsadim oliy o 'quv yurti talabasi bo 'lish.

3. Orzuingizdag'i kasb haqida gapiring

Men shifokorlik kasbini tanlaganman, chunki shifokor - bu ruhning kasbidir. Esimda, men doimo shifokor bo'lishni orzu qilardim. Va bugun men shifokor bo'lishga qat'iy qaror qildim. Menimcha, shifokor eng zarur va oljanob kasb, shifokorlar bu yer yuzidagi farishtalardir. Men odamlarga kasalliklari bilan kurashishda va ularning hayotini saqlab qolishda yordam berishga doimo tayyorman. Tanlagan yo'lim bo'yicha kasbimni takomillashtirish uchun qo'limdan kelgan barcha ishni qilaman. Orzularim maqsadlarim tomon olg'a intilaman. Sinovli kunlarimizda hammamiz ko'rganimizdek shifokorlarning yordami beqiyos bo'ldi. O'zlarini havfga qo'yib bo'lsa-da boshqalarga yordam berishga harakat qilishdi. Ularning tinimsiz qilgan mehnatlaridan so'ng aholi orasida kasallikdan sog'ayganlar ko'paydi. Ularning fidoiyligi mening kasbimga nisbatan muhabbatimni yanada oshirdi.

27-bilet

1. Boy va ikki hizmatkor haqidagi rivoyatni o'qing va munosabatingizni bildiring.

2. Sinonim otlar va sinonim sifatlarni ajratib yozing: *tayyor, taxt, yordam, ko 'mak, sezgir, ziyrak, qobiliyatli, teng, iste'dodli, shamol, qo 'rqmas, yel, jasur.*

Javob: Tayyor-taxt

Yordam-ko'mak

Qobiliyatli-iste'dodli

Shamol-yel

Qo'rmas-jasur

3.Sizningcha haqiqiy Inson qanday fazilatlarga ega bo‘lishi kerak? Sizda shu fazilatlardan qay biri mavjud?

Avvalo insonlar bir-birilariga mehr- oqibatli bo'lishlari lozim deb o'layman. O'zidan ko'ra boshqalarga ko'proq yordami tegadigan,doimo o'z manfaatidan ko'ra boshqalarnikini ko'proq o'laydigan bo'lishi kerak.Ayniqsa jamiyat ichlarida vijdon bilan ish yuritish kerak.

Qachonki inson boshqalarga e'tiborli va mehribon bo'lsa,atrofidagilar ham unga nisbatan mehr va e'tiborli bo'ladi.

Men doim mehribon va oqko'ngil bo'lishga va boshqalarning dilini og'ritmaslikka harakat qilaman.Qo'limdan kelganicha hammaga yordam berishga harakat qilaman.

Har bir inson yaxshilik qilishni o'z oilasidan boshlamog'i lozim.Oilasi,ota-onasi undan norozi bo'lib turgan bir paytda u insonning boshqalarga qiladigan yaxshiligidan foyda yo'qdir.Men ham doim oilamga g'amxo'rlik qilaman.Jamoat ishlarida esa doim aql bilan fikr yuritaman.Jamiyatga doim foydam tegishiga harakat qilaman.

28-bilet

1. “Odamiylik bahosi” matnini o'qing va o‘z munosabatingizni bildiring.

2.Antonim so‘zlarini aniqlang. Ularga ma’nodosh so‘zlar yozing.

Do'st achitib gapirar, dushman kuldirib.

Yaxshilik nur keltirar, yomonlik zulmat.

Eski yilning hisobi- yangi yilning kitobi.

Kattaga hurmatda bo'l, kichikka izzatda bo'l.

Javob: Achitib-kuldirib, Do'st-dushman, Yaxshilik-yomonlik, Nur-zulmat Eski-yangi, Katta-kichik

3. “Boburnoma”asarining tarbiyaviy ahamiyatini so‘zlab bering.

Asardagi markaziy obraz Boburning o'zi, albatta. Uning his tuyg'ulariga boy qalbi ko'z oldimizda yorqin jonlanadi. Ingliz tarixchisi Elfiniston “ Boburnoma ” va uning muallifi haqida: “ Uning shaxsiy his – tuyg'ulari har qanday mubolag'adan yoki pardalashdan xoli, uslubi oddiy na mardona, shu bilan birga jonli va ifodali. O'z zamondoshlari biografiyasini, ularning qiyofalari, urf-odati, intilishlari, qiziqish va qiliqlarini ko'zguda aks etgandek ravshan tasvirlaydi. Bu jihatdan “ Boburnoma ” O'rta O'siyodagi yagona chinakam tarixiy tasvir namunasidir ” deb yozadi. Bobur O'rta Osiyo, Xuroson va Hindiston geografiyasi, hayvonot hamda

nabodot olami to'g'risida boy ma'lumot bergen. Xususan, "Boburnoma"da hindlarning etnografiysi, ilmu fani, san'at va madaniyati haqida va Afrika yozuvchilarining Toshkent konferensiyasida (1958-yil) qimmatli faktlar bor. Taniqli hind hind shoiri Mulk Roj Anand Osiyo so'zlagan nutqida: " Bu kitob siz bilan bizning merosimizdir. O'zbekistondagi singari bizda ham " Boburnoma " g'oyat qadrlanadi." Degani bejis emas edi. Davrning juda ko'p xususiyatlarini qamrab olishi, qomusiy xarakteri va o'zbek adabiy tilining beqiyos boy imkoniyatlarini namoyish etishi bilan " Boburnoma " Alisher Navoiyning " Xamsa" siga qiyos qilgudek madaniy obida hisoblanadi. Asarning tez orada shuhrat qozonib, XVI asrning o'zidayoq bir necha marta fors tiliga tarjima etilishi ham fikrimizning isbotidir. " Boburnoma " fors tiliga birinchi marta 1589-yili shoirning neverasi Shoh Akbar saroyida xizmatda bo'lgan Abdurahimxon ibn Bayramxon Xoni Xonon tomonidan tarjima qilindi. Tarjima ko'p nusxada ko'chirilib, " Voqeati Boburiy", " Tarixi Boburshohiy " nomlari ostida Sharq mamlakatlariga keng yoyildi. Abdurahimxon tarjimada Boburning o'ziga xos bayon tarzini bera olgan, asar fors adabiyoti va tarixchiligidagi ulkan yangilik sifatida qabul qilingan. Qamrab olingen tarixiy voqealarning ro'yi-rost ko'rsatilishi, ilmiy faktlarga boyligi bilangina emas, balki ravon uslubi, sodda va jozibadorligi bilan ham Bobur asari o'zidan keyin yaratilgan tarixiy memuarlarga kuchli ta'sir ko'rsatadi..

29-bilet

1. "Hikoyat" matnini o'qing va xulosangizni bildiring

2.Berilgan gaplardan omonim so'zlarni ajratib yozing.

*Qo'y, bu fikringdan qayt. Semizlikni qo'y ko 'taradi. Hujjatga imzo qo'y.
Marhamat, uyga kir. Kiyimingni kir qilma. Kir mashinasi ishni yengillashtiradi.
Qari kelsa oshga, yosh kelsa ishga. Bekorga ko 'zdan oqqan yosh.*

Javob: Qo'y,kir,yosh

3. Osmon ostidagi muzey haqida bilasizmi?

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan Axsikent yodgorligi hududida 2018-yilning ikkinchi yarmidan "Ochiq osmon ostida muzey" tashkil qilish ishlari boshlab yuborilgandi. Natijada, 2019-yil fevral oyining oxirlarida O'zbekistonda birinchi bo'lib ushbu arxeologik obyekt zamon talablariga to'liq javob beradigan ochiq osmon ostidagi muzeyga aylantirildi. Bu ichki shahriston ichida joylashgan 8-obyekt bo'lib, bu yerda turar joy, ishlab chiqarish, yer osti suv yo'li-vodoprovod va 1,5 ming yillik madaniy qatlamlar o'z ifodasini topgan.

Ushbu shahar miloddan avvalgi III-II asrlarda qurilgan bo‘lib, dastlab, qalinligi 5,5 metrli mudofaa devorlar bilan o‘rab olingan. Maydoni 50 hektardan ziyodroq joyni egallagan. Xitoy manbalarida Farg‘ona shahri nomini xitoychaga tarjima qilib “Yuan”, vodiyligi esa “Da Yuan” (Katta Farg‘ona) deb, tilga oladi. Shahar topografik nuqtai nazardan 3 qismdan iborat bo‘lgan: ark, ichki va tashqi shahar. Miloddan avvalgi 128-127-yillarda talantli xitoy diplomati Chjan Syan Farg‘ona davlatida bo‘lib, davlatni podsho 2 ta maslahatchisi va Oqsoqollar kengashi (parlament) yordamida boshqaradi, deb yozadi. Uning Xitoy imperatoriga yo‘llagan maktubida Farg‘onaning uzumi, undan tayyorlangan ajoyib ichimligi va samoviy tulporlari haqida batafsil ma’lumot berilgan. Shundan keyin Xitoy imperatori Farg‘ona davlati bilan o‘zaro aloqani yo‘lga qo‘yish va u yerdan samoviy tulporlarni olish uchun bir necha marotaba elchilar bilan savdo karvonlar jo‘natadi. Lekin farg‘onaliklar samoviy tulporlarni xitoyliklarga bermaydi. Natijada, miloddan avvalgi 104-yil Xitoy va Farg‘ona orasida 4 yillik urush boshlanadi. Urushdan charchagan har ikki tomon kelishib, sulh tuzadilar. Bunga binoan farg‘onaliklar xitoyliklarga 300 dan ziyod uchqur tulpor otlar beradi. O‘zaro tinchlik o‘rnatilib, savdo aloqalari yo‘lga qo‘yiladi. Farg‘ona Xitoyga samoviy tulporlar, uzum va undan tayyorlangan ichimliklar, paxta va boshqa mahsulotlar yubora boshlaydi. Xitoydan esa Farg‘onaga ipak matolar, ayollarning upo-atirlari va boshqa tovarlar keltirilgan. Shu davrdan boshlab G‘arb bilan Sharqni bog‘lovchi Buyuk ipak yo‘li muntazam faoliyat ko‘rsata boshlaydi. Yuqorida tilga olingan urushdan keyin farg‘onaliklar o‘z poytaxti mudofaasiga katta e’tibor berib, shahar devorlari qalinligini 20 metrga yetkazadilar. Milodiy eraning VIII asri boshlarida arab tarixchisi Taboriy Farg‘ona shahrini birinchi bo‘lib tilga oladi. IX asrning birinchi yarmida Ibn Xordadbex bergen ma’lumotlarga tayanib, Farg‘ona shahrini Axsikent yodgorligi o‘rnida bo‘lganligi ilmiy asoslandi. Faqat IX asrning ikkinchi yarmidan boshlab yozma manbalarda Farg‘ona shahri Axsiket deb atala boshlangan. Numizmatik materiallarda esa shahar to XI asrning o‘rtalarigacha ikki nom bilan Farg‘ona Axsiket deb atalgan ekan. Demak, mahalliy xalq o‘z shahrining eski nomini uzoq davr unutmagan. Arxeologik tadqiqotlarga qaraganda, poytaxt shahar Axsiketning maydoni IX-XII asrlarda 400 hektardan oshib ketadi, aholisi 200 mingdan ziyod bo‘lgan. Shahar har tomonlama rivojlanib, gullab yashnaydi. Bu yerda toshga ursa uni kesadigan, egilsa ham sinmaydigan dunyoga “Damashq qilichlari” nomi bilan mashhur bo‘lgan qurollar yasalib, Sharqda Xitoy, G‘arbda xalifalik poytaxti Damashq bozorlarida sotilgan. Xuddi shu davrda X asrning o‘rtalaridan Axsiket shahrida yer osti vodoprovod sistemasi faoliyat ko‘rsatgan. Vodoprovod pishirilgan g‘ishtlardan hozirgi metro usulida tunnel ko‘rinishida qurilgan bo‘lib, har 80-100 metrda pishiq g‘ishtlardan qurilgan yer osti yarim gumbazsimon xonada suv tindirgich hovuzlar bilan ta’minlangan. Ushbu xonaga o‘sha davr yer sathidan maxsus xona va zinapoyalar orqali tushilgan. Toza ichimlik suvi qurilma ichiga o‘rnatilgan sopol quvurlarda oqqan. O‘z davrining buyuk muhandislari

yaratgan bu vodoprovod 250 yildan ziyod davr faoliyat ko'rsatgan. Qiyosiy tahliliy tadqiqotlarga qaraganda, ushbu yodgorlik o'rnidagi qadimda Farg'ona, keyinchalik Axsiket deb atalgan shahar mo'g'ullar istilosi davrida vayron etilgan. So'ng Axsiket shahri yangi joyda, bu yerdan 6 km g'arbda, hozirgi Aksi qishlog'i yaqinida Sirdaryoning o'ng qirog'i bo'ylab yangidan qurilgan. Ushbu shaharda Bobur Mirzoning otasi Umar shayx Mirzo Farg'ona vodiysiga hukmronlik qilgan.

30-bilet

1. Alisher Navoiyning ruboiylarini yoddan ayting, mazmunini izohlab bering.

Boshni fido qilg'il ato boshig'a,
Jismni qil sadqa ano qoshig'a.

Ota-onas hayotimizdag'i eng ulug' va qadrli insonlarimizdir.Ularga bo'lgan buyuk izzat va ikromni Navoiyning hikmatlarida ham ko'rishimiz mumkin."Boshni fido qilg'il ato boshig'a, bu yerda boshingni otang uchun fido qil so'zlari majoziy ma'noda kelmoqda albatta.Otalarimizga butun dunyoyimizni bersak ham ularning haqqini ado qilolmaymiz,xuddi shunday onalarimiz uchun ham.Ularning hizmatlari yo'lida boshimiz-u jismimizni ayamasligimiz va ularga mehr e'tiborli bo'lismiz kerakligi uqtirilmoqda.

2. Qanday ish qog'ozlarini bilasiz? Sababsiz o'qishga kelmasa qanday rasmiy xat yoziladi.

Javob: Ariza,ma'lumotnomalar,tushuntirish xati,hisobot
Sababsiz o'qishga kelmasa **tushuntirish xati** yoziladi

3. O'zbekistonda bo'layotgan yangiliklar haqida ma'lumot

Bugungi kunda mamlakatimizdag'i islohotlar, eng avvalo, dunyoda, shu jumladan, jahon iqtisodiyoti kon'yunkturasida yuz berayotgan turli o'zgarishlarga mos holda amalga oshirilmoqda. Tanlab olgan yo'limiz global inqirozdan keyin jahon iqtisodiyoti rivojlanish sur'atlari pasaygan bir sharoitda o'zining barqarorligi va hayotiyligini ko'rsatayotir.

Ekspertlarning tasdiqlashicha, O'zbekistonda kuzatilayotgan makroiqtisodiy barqarorlik tashqi salbiy ta'sirlarga samarali qarshi turish imkonini berayapti.

Bugungi kunda O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish izchil iqtisodiy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. 2016 yil yakunlariga ko'ra, kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 56,9, sanoatda 38,9, chakana savdo aylanmasida 87,1, pullik xizmatlarda 50,8 foizni tashkil qildi. Iqtisodiyotning ushbu sektorida mehnatga layoqatli aholining 77,9 foizi band.

Ma'lumki, har qanday jamiyatning rivojlanganini inson kapitali, ya'ni intellektual salohiyat, salomatlik, ta'lif, mehnat unumdarligi, yuqori hayot sifati belgilab beradi. Bugungi zamonaviy dunyoda aynan ushbu omil kreativ iqtisodiyotning asosiy lokomotivi sanaladi. BMT tadqiqotiga ko'ra, O'zbekiston 2016 yil yakunlari bo'yicha inson rivojlanishi yuqori darajada bo'lgan davlatlar qatoridan joy oldi.

Ekspertlar yana shunga e'tibor berishmoqdaki, O'zbekistonda kreativ sinfning shakllanishi faollashdi va u kelgusida mamlakat iqtisodiyotida tayanch nuqtaga aylanadi. Jumladan, ilmiy ishlanma hamda tadqiqotlar, tajriba-sinovlar o'tkazish, innovatsion mahsulotlar namunalarini o'zlashtirishga ixtisoslashgan innovatsion texnoparklar tashkil etish mo'ljallanmoqda. Ular kimyo texnologiyalari, farmasevtika va tibbiy biotexnologiyalar, qurilish materiallari, oziq-ovqat sanoati, energiya tejamkorligi, muqobil va qayta tiklanuvchi energiya manbalari ishlab chiqarish, mashinasozlik, elektrotexnika singari sohalarga tegishli.

O'zbekistonda sog'lijni saqlash ishlarini O'zbekiston Respublikasini Sog'lijni saqlash vazirligi boshqaradi. Respublikada sog'lijni saqlashni rivojlantirishga O'zbekiston Respublikasi Kasaba uyushmalari federatsiyasi, shuningdek, «Sog'lom avlod uchun» xalqaro xayriya jamg'armasi, «Qizil Yarim oy» jamiyati, «Nuroniy» jamg'armalari o'z hissasini qo'shib kelmoqda. Mamlakatda sog'lijni saqlash sohasida islohotlar bosqichma-bosqich olib borilmoqda. Butun e'tibor onalar va bolalar sog'lig'ini muhofaza qilish xizmatini takomillashtirish, yuqumli kasalliklarni kamaytirishga qaratilgan. Shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish tizimining yangi shakli joriy etildi. Natijada mamlakatning hamma hududlarida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishga, uyga shifokor chaqirish bilan malakali tibbiy yordam ko'rsatish o'rtaсидаги вақтни анча qisqartirishga erishildi.